

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winststoelmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

LICHT EN SCHADUW OP HET VREDERECHTERSAMBT

Waar, in het algemeen, de stand van de magistratuur in de huidige samenleving ter sprake kwam (Proc. gen. Jacques Matthys: «De toekomst van de magistratuur op een keerpunt» R.W. 1970-71 kol. 97-114 en kol. 145-170 en aldaar geciteerde bibliografie. Camille Jordan: Le Tournant judiciaire de 1970. - Uitg. Koninkl. Vrederechtersbond van België) rijzen hierbij bijzondere problemen op voor de vrederechter.

De rechtzoekende verlangt steeds dringender doelmatige, korte en zuinige procedure.

Doelmatig betekent niet enkel «vlot en eenvoudig» maar oplossing biedend zowel naar rechtsbeginselen als naar concrete belangen.

Grote ondernemingen, gedreven door de noodzaak van een snelle omloop van waren en geldmiddelen, nemen meer en meer hun toevlucht tot private juridisch-economische arbitrages liever dan tot rechtbanken.

Franse arbeidersvakbonden wezen onlangs gerechtelijke bevoegdheid in hun zaken af, omdat zij formeel juridisme ondienstig achtten voor de oplossing van hun problemen.

Veel rechtzoekenden beschikken over goede informatie over hun eigen bedrijfsnormen en schuwen het gerechtelijk ingrijpen.

Het is overigens duidelijk dat een arsenaal van wetten dat, naar een verklaring van Senaatsvoorzitter de h. Paul Struye, de 21.000 zou bereiken, een doolhof vormt waar men zich niet blindelings in waagt. In deze hoeveelheid van teksten schuilen onvermijdelijk voetangels van zuiver technische aard, terecht of ten onrechte door de betrokkenen beschouwd als vreemd aan hun eigenlijke problemen.

De vrees voor een jarenlange procedure, leidend tot een verrassende tekstoplossing, zonder stevig aanrakingspunt met de behandelde belangen werkt sterk inhiberend.

Korte procedure is meer dan de vereenvoudiging en standardisatie van oude geplogenheden: een werkelijk korte uiteindelijke termijn van beslissende uitspraak.

Zuinige procedure is alleen deze die ongelukkige schuldeisers niet blootstelt aan meer kosten dan hun belangen wettigen. Voor minder begoeden betekenen de opsomming van vijf of zes rubrieken van gerechtskosten — en niet het minst deze van de advocatentussenkost van de tegenpartij — een ware vogelschrik.

Men mocht zich tot nog toe verheugen in het bevredigend antwoord, dat de *vrederechtbank* gaf op deze drie eisen van de rechtzoekenden.

Niet alleen was zij rechtstreeks toegankelijk, eenvoudig, kort van duur in de behandeling en zuinig, maar haar specialisatie verminderde de vrees voor verrassingen en haar persoonlijk karakter bood de kans om naast de rechtsproblemen hart en nieren te verkennen, zodat een evenwicht tussen rechtsdiscussies en persoonlijke of zakelijke beweegredenen tot stand kwam.

Schijnbaar werd deze toestand niet gewijzigd. Toch is het onbetwistbaar dat een verdoken erosie de gestalte van de vrederechter aan het ondermijnen is.

Traditioneel was de vrederechter bevoegd in het beperkt gebied van zijn kanton, beschouwd als goed vertrouwd met de persoonlijke of feitelijke omstandigheden vatbaar voor geschil. Daarom juist werd hij vermoed een levensopdracht te vervullen. Zulke stabiliteit verwekte, omgekeerd, bij de rechtsonderhorigen, een persoonlijk vertrouwen dat hen aanzette zelfs preventief bij de vrederechter aan te kloppen. In familiale en huiselijke zaken was dit van uitzonderlijk belang.

De wet van 8 april 1965 verving echter de strafrechtelijke en disciplinaire jeugdrechter door een arrondissementsjeugdrechtbank, die tal van bevoegdheden verwierf, niet enkel van burgerlijke aard, maar zelfs van rechtstreekse tussenkomst ten opzichte van minderjarigen waaraan niets te verwijten viel.

De art. 12 tot 26 van deze wet behelzen tal van beschikkingen van zuiver burgerlijke aard en ontnemen aan de vrederechters de macht de tewerkstelling en het genot van het loon van minderjarigen te regelen. Dit onttrekt aan de huishoudelijke inkomsten hun evenwicht en verband.

Het *Gerechtelijk Wetboek van 1967* kent alle sociale geschillen toe aan de arbeidsrechtbanken, met inbegrip van de arbeidsongevallen, die meer dan anderhalve eeuw goede rechtspraak door de vrederechter bekwamen. De snelle procedure, het rechtstreeks contact met de slachtoffers bevorderde een concreet onderzoek en een spoedige beslissing.

Ook het toezicht op de bijdragen en uitkeringen voor gezinstoelagen behoorde tot de sfeer van een huishoude-

lijk evenwicht en wordt thans door zijn toekenning aan de arbeidsrechtbanken afgescheiden van de essentiële problemen van onderhoud en delegatie.

Als of deze aftakeling van de traditionele familiale bevoegdheid van de vrederechter niet volstond laat zich een koor van stemmen horen om de stichting voor te stellen van een « familierechtbank » of minstens van een « voogdijrechtbank » (« Pour un tribunal de famille », Guy Blondeel J. T. 1971, p. 693 en een internationaal colloquium hierover op 6 febr. 1971, J. T. 1971, p. 172, 193 en v., 211 en v. en 229 en v.).

De ervaring van de jeugdrechtbanken zou nochtans moeten aantonen dat deze strekking niet zonder gevaren is. Gezinsproblemen kunnen nauwelijks op rechtstreekse wijze gevolgd en behandeld worden door een gerechtcollege van wisselende samenstelling. Bovendien bevoegdheid hebben over een gans arrondissement sleept een bovenmatige opstapeling van zaken mede voor dewelke beroep moet worden gedaan op neven-organen zoals maatschappelijke assistenten, en wellicht rijkswacht en politie.

Zulke centralisatie steunt op het verleidelijk postulaat, dat familie zaken beter gediend zijn door een vooral technisch gespecialiseerd apparaat. De theoretische visie van een jeugd- en familiebeleid op grond van meerzijdige wetenschappelijke benadering vindt wel enige rechtvaardiging in de huidige ontwikkeling van de kennis, maar de vraag is of zij enkel als algemene leidraad moet dienen, dan wel als oplossing van zeer wisselvallige en concrete moeilijkheden beter benaderd door de man van alledaagse ervaring.

Techniciteit — zoniet technocratie — betekent veelal een automatische verschuiving, aan de lopende band, naar para-judiciële onderzoeken en erger nog naar opvoedingscentra, die onmogelijk de familiale sfeer kunnen vervangen en geval per geval de persoonlijke problemen van gezin en kind kunnen volgen.

Reeds nu mag het voorkomen dat de taak van de jeugdrechtbanken en van de beschermingscomité's vrij zwaar is geworden en in grote mate ontsnapt aan de zuiver gerechtelijke bevoegdheidskring. Waar rechtscolleges gestoorde rechtsverhoudingen recht te zetten hebben en — minder orthodox — toezicht houden op de toepassing van de hun bevolen maatregelen, zijn zij niet aangewezen om zelf een familiaal of ouderlijk gezag uit te oefenen. Zij zijn geen afdeling van het ministerie van het Gezin, voor zoveel dit laatste, bestuurlijk, een gezinspolitiek te voeren heeft.

Men mag zich op dit gevaarlijk keerpunt afvragen of het wel wenselijk was de kiese gezinsproblemen te onttrekken aan de vrederechter, die evengoed vertrouwd is met de hulpmiddelen van uiteenlopende wetenschappelijke kennis en bovendien een beperkt kanton beheerst waarvan de onderhorigen hem meer bekend zijn, samen met hun persoonlijke, sociale en zakelijke verhoudingen.

Met andere woorden blijkt het meer aangewezen familie-zaken concreet en op grond van ervaring te behandelen, op beperkte schaal, onder de verantwoordelijkheid van een blijvend rechter, door de rechtsonderhorigen gekend en persoonlijk vertrouwd. Het zou volstaan hem de nodige macht te verlenen om zijn informatie en toezichtsmiddelen naar behoren in te richten. Niemand is daartoe beter aangewezen dan de vrederechter.

Centralisatie in arrondissementsrechtbanken voortgaande op buitenlandse experimenten veelal ingegeven door abstracte theoretische inzichten biedt minder kansen op aangepaste schakeling van de vele onderscheiden concrete gevallen. (Ook in andere takken van kennis zoals geneeskunde en psychiatrie gaan stemmen op om zowel de voorrang van de concrete zieke op de wetenschap

van de ziekte te eerbiedigen, als de noodzaak patiënten niet af te zonderen in kunstmatige centra).

Moest verder de weg worden opgegaan die door theoretici en stelselmatige hervormers wordt gevolgd, dan geeft men niet alleen een vorm van gezinsbeheer prijs die door het gezond verstand is aangewezen, maar men ontnemt aan de vrederechter een van zijn meest essentiële taken. Uiteindelijk zou de onttakeling van zijn natuurlijke bevoegdheid leiden tot het inlassen van de vrederechter in een laagste graad van gemene en hoofdzakelijk zakelijke bevoegdheid.

De vele hervormingen, reeds verwezenlijkt of nog op til zijnde zijn een ernstige reden van bezinning over de ware taak van de vrederechter in de gemeenschap. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vele kantonale magistraten hun bezorgdheid uitdrukken over de toekomst van hun ambt.

De *Vrederechters van Oost- en West-Vlaanderen* hielden hierover brede beraadslagingen en wezen op de noodzaak de eigen situatie van de vrederechter opnieuw en duidelijk in het licht te stellen.

Zij stelden vast dat het Gerechtelijk Wetboek, alhoewel voortgaande op een gezonde eenmaking van jurisdictie en procedure, de bijzonderheid van de vrederechtersfunctie niet over het hoofd zag.

De vrederechter neemt inderdaad naar luid van art. 590 - 601 Ger. Wb. een *volstrekt eigen plaats* in tussen de arrondissementsrechtbanken en de Hoven van Beroep.

Deze zelfstandigheid steunt op het begrip dat de Vrederechtbank samen met de Rechtbank van 1^e Aanleg een *residuële* bevoegdheid heeft voor alle geschillen tot 25.000 frank, uitgezonderd deze over echtscheiding en staat van personen.

Dit werd uitdrukkelijk gezegd in het Verslag van de Koninklijke Commissaris de h. Van Reepinghen (Parl. Hand. 1963-64, n° 60, p. 72 en 142).

De Vrederechtbank is geen uitzonderlijke rechtsmacht, maar de natuurlijke rechtbank voor alle geschillen of akten die niet in het bijzonder aan andere zijn toegewezen.

Zij bezit aldus een *residuële bevoegdheid* evenals de burgerlijke rechtbank met *bovendien* eigen gebieden.

Zo laat art. 592 Ger. Wb. aan de eiser de kans een vordering, niet in waarde bepaald of uitsluitend tot de bevoegdheid behorend van andere rechtsmachten, deze zowel voor de vrederechter als voor de rechtbank van 1^e Aanleg of de rechtbank van koophandel te brengen.

Ook art. 594 Ger. Wb. op de uitspraak op verzoekschrift behelst tal van onderwerpen van gemeen recht toegewezen aan de vrederechter.

Art. 601 Ger. Wb. tenslotte verleent residuële macht aan de vrederechter voor het afnemen van de eed in de meeste gevallen waarin zulke eed wettelijk geboden is.

Men mag immers niet uit het oog verliezen dat de vrederechter in beginsel ook politierechter is en, zelfs wanneer deze functie afzonderlijk wordt uitgeoefend, dat de bevoegdheid verleend door art. 601 nog de dubbele hoedanigheid van vrede- en politierechter laat gelden.

Zo verschijnt duidelijk de vrederechter — zoals dit trouwens traditioneel door de bevolking wordt beseft — als *de rechter* in zijn kanton, alleen zetelend en zelfstandig.

Men zou er kunnen aan toevoegen, dat hij naar openbaar recht is aangewezen om in zijn kanton, waar geen zetel van 1^e Aanleg aanwezig is, de kiesverrichtingen te leiden.

Enige rechter in zijn kanton, is de ligging van de goederen in zijn gebied determinerend voor een vrij brede zakelijke bevoegdheid, gesteund op zijn plaatselijke ervaring en gezag.

Men kan betreuren dat de voordelen aan de bijzondere hoedanigheid van de vrederechter in zijn kanton voor bepaalde procedures, zoals persoonlijke verschijning of minnelijke schikking, ofwel een gebrek aan aanpassing aan de noden van de werkelijkheid vertonen ofwel nutteloos gebonden zijn aan voorafgaandelijke dagvaarding.

Het is een gevestigd gebruik geworden beroep te doen op de vrederechter, ongeacht de aard of waarde van de betwisting om de partijen in persoon te laten verschijnen ten einde een minnelijke schikking na te streven.

Men ziet niet in waarom — onder voorbehoud van een verhaal wegens rechtsgebrek — zulke overeenkomsten niet als authentiek en op zichzelf, met de bevestiging van de rechten, uitvoerbaar zouden zijn, zoals dit gold voor arbeidsongevallen en nog voor landpachten (art. 1345 Ger. Wb.).

Het is juist op dit punt van geschillen, die aangewezen zijn op een pragmatische regeling dat de tussenkomst van de vrederechter een belangrijk aantal zaken kan wegruimen zonder lange stoornis van de goede orde en zonder nodeloze procedure.

De sommiere rechtspleging om betaling te bekomen, voorzien door art. 1338 was nochtans een goede stap in deze richting.

De ervaring opgedaan bij de toepassing van art. 218 BW. vertoont dat de aanlegger meestal binnen de acht dagen vonnis bekomt, zij het soms voorlopig; de betekening geschiedt dezelfde dag en wanneer de tegenpartij van werkgever verandert, volstaat een bezoek aan de griffie om opnieuw te betekenen.

Zulk voordeel is niet te onderschatten, bedenkend wat een week inkomen voor een vrouw met kinderen betekent; loondelegatie werkt immers niet terug. Zulke speed-procedure is niet in het bereik van grote rechtbanken.

Ook de echtelijke tekortkomingen voorzien in art. 221 B.W. behoren in grote mate tot een gebied dat vatbaar is voor minnelijke regeling. De toewijzing ervan aan de voorzitter van de burgerlijke rechtbank voor alle moeilijkheden die zich voordoen in gans zijn arrondissement stellen deze hoge magistraat voor een zeer zware taak. Zijn menigvuldige ambtsplichten maken hem veel minder genaakbaar voor de rechtsonderhorigen en hij staat door het veelvuldig beroep op advocaten op grotere afstand van de intieme werkelijkheid. Veel van zijn beslissingen die als voorlopig worden geacht zijn feitelijk van blijvende aard.

Een decentralisatie verdeeld over de kantonale rechtbanken zou deze feitelijke tegenstellingen gelukkiger opvangen, des te meer dat zulke geschillen niet enkel de echtelieden maar gans het gezin erbij betrekken.

De vrederechter was steeds in het verleden de gewone familierechter, optredend als verzoener en zelfs uitlegger van de bestaande rechtsverhoudingen. In de familieraden is hij niet alleen de leider van de beraadslagingen, maar de wettelijke voorlichter en de natuurlijke beschermer van de minderjarigen. Waar zulks nodig mocht blijken kan hij ambtelijk worden verzocht onderzoeken in te stellen en informaties in te winnen en het zou volstaan hem hiertoe materiële middelen te verlenen.

Het grootst aantal voogdijen betreft bescheiden gezinnen, die geen advocaat of notaris raadplegen en rechtstreeks toegang vinden bij de plaatselijke en gemakkelijk genaakbare vrederechter.

Hoezeer de wetgever zelf steeds bekommerd blijft om de huishoudelijke belangen en deze van de kinderen onder de hoede te houden van een kantonale magistratuur mag blijken uit art. 55 van het K. B. van 19 december 1939 tot samenvatting van de wet op de kinderbijslag voor loonarbeiders, waar de verlaten huisvrouw recht op kinderbijslag bekomt, na aangifte bij de vrederechter

van haar woonplaats, van haar verlating door de echtgenoot.

Zo enige verbetering aan te brengen is aan de gerechtelijke tussenkomst in familiezaken, dan is het door zoveel mogelijk de eenheid van bevoegdheid samen te brengen in de handen van de magistraat die in het beperkt gebied van zijn kanton een goede vertrouwde bezit met de meest kritische huishoudelijke omstandigheden en zonder administratieve rompslomp in staat is de nodige inlichtingen in te winnen.

De huidige verdeling van bevoegdheid tussen de voorzitter van de rechtbank, de vrederechter en de jeugderechter is niet bij te houden en zou voordeliger, in haar geheel, aan de vrederechter worden overgedragen, met dien verstande dat een gemakkelijke vorm van beroep bv. op verzoekschrift binnen de 15 dagen, werd voorzien. Dit zou de normale hiërarchie van instanties en het toezicht van de hogere rechtsmacht ten goede komen.

Het is vooral in geschillen van persoonlijke en familiale aard dat vele moeilijkheden kunnen worden weggeruimd van hun aanvang af door de plaatselijke magistraat die in vertrouwen kan worden genomen en de brede ervaring van zijn verzoeningspraktijk kan ten dienste stellen.

De vrederechter treedt in zulke zaken uitsluitend als burgerlijk rechter op en boezemt de vrees niet in van strafrechtelijke of disciplinaire nevengevolgen. Dit zou ook in zake adopties moeten gelden waar hij geen medewerkende taak te verrichten heeft om de belangen van beide partijen na te gaan. Nu zijn de jeugdrechtbanken noodgedwongen ertoe gebracht niet enkel maatschappelijke assistenten te raadplegen maar wellicht zelfs politieagenten, veldwachter en rijkswacht, waarvan de tussenkomst niet zelden als schokkend zou worden gevoeld door de betrokkenen.

Kortom is niet de stichting van een nieuwe arrondissementsrechtbank — familie- of voogdijrechtbank — het passende antwoord op het gerechtelijk familiaal beleid dat de bevolking wenst, maar integendeel het herstel van de bevoegdheid van de kantonale rechter in eenheid van object en in verruiming van de hulpmiddelen die hiertoe nodig zijn.

Onvermijdelijk zou het herstel van de vrederechter in zijn natuurlijke en traditionele familiale bevoegdheden een verzwaring van zijn taak medebrengen. Maar dit zou dan juist toelaten hem te ontlasten van opdrachten die hem eigenlijk vreemd zijn.

Zo behoren de handelszaken, zelfs van minder dan 25.000 fr. tot een gebied van specialisatie, dat met de huidige personeelsuitbreiding van de rechtbanken van koophandel beter in hun handen zou blijven.

Zo mag het ook voorkomen dat de honderden burgerlijke vorderingen in herstel van verkeersschade, ingeleid wegens ontslag van rechtsvervolgning en die maanden na de feiten moeten worden beoordeeld op sommiere politiebundels, door hun omvang en aantal een bijzondere rechtsmacht voor verkeersongevallen zouden wettigen. Aldus zou het vrederechtersambt, dat, behalve de onderhouds- en delegatiezaken, in groot mate werd herleid tot een zakelijke bevoegdheid, vooral van onroerende aard, — waar de waarde van familiaal bezit een diepe verschuiving naar roerende goederen vertoont — zijn ware plaats in de maatschappij hernemen: deze van een functie, aanvaard als een levenstaak, meestal na jaren gerechtelijke ervaring, en bekleed met het breed gezag dat aan de rechtsonderhorigen de kans biedt hun meest kiese geschillen voor te leggen aan de enige rechter met dewelke zij vertrouwd zijn en tot dewelke zij steeds bereid bleven zich gewillig te wenden.

Prof. Dr. L. REMOUCHAMPS
Vrederechter em.

DE OUDERLIJKE BOEDELVERDELING IN DE NOTARISPRAKTIJK

1. De onbekende.

De ouderlijke boedelverdeling zoals geregeld bij de artikelen 1075 tot 1080 B. W., is in de tegenwoordige notarispraktijk haast een onbekende; zij is zeker niet « in ».

Waarom? Omdat bij de notaris onmiddellijk, als bij reflex, de gedachte bovenkomt dat bij het overlijden van de ouder-boedelverdelers de in de verdeling begrepen goederen kunnen herschat worden. Volgens een sinds lange tijd gevestigde rechtspraak, kunnen inderdaad de vordering tot vernietiging wegens benadeling voor meer dan een vierde, en de vordering tot inkorting wegens vooruitmakingen aan en overbedeling van eenzelfde kind, pas na het overlijden van de ouder-boedelverdelers aangespannen worden en moeten hiertoe de goederen geschat worden volgens hun staat ten tijde van de verdeling en hun waarde ten tijde van het overlijden van de ouder-boedelverdelers (art. 718, 890, 922 en 1079 B. W.; - Cass. Fr., 4 juni 1862, D., 1862, 1, 401; — idem, 28 juni 1864, D., 1864, 1, 280; — idem, 29 augustus 1864, D., 1864, 1, 345; — idem, 25 augustus 1869, D., 1869, 1, 466; — Cass. B., 5 oktober 1944, Pas., 1945, 1, 6; — Brussel, 3 oktober 1962, Pas., 1964, 2, 15; — anders: Cass. B., 4 juli 1846, Pas., 1846, 1, 413; — Belg. Jud., 1847, 156; — Luik, 2 december 1941, Rev. prat. Not., 1943, 521).

Gezien de voortdurende waardeschommelingen waaraan tegenwoordig alle goederen, van welke aard ook, onderhevig zijn, is het veelal niet mogelijk de kavels derwijze samen te stellen dat de gelijkheid welke bij de verdeling bestond nog ten tijde van het overlijden van de ouder-boedelverdelers zal bestaan, vooral wanneer er een groot tijdsverloop is tussen de verdeling en het overlijden van de ouder-boedelverdelers. Daar bij gezamenlijke ouderlijke verdeling, de vorderingen tegen de verdeling pas na het overlijden van de langstlevende ouder kunnen ingesteld worden, soms tientallen jaren na de verdeling, wordt het gevaar voor waardeverschil tussen de kavels, steeds groter (vgl. Rb. Aarlen, 9 april 1929, Rev. prat. Not., 1930, 569; Jur. Liège, 1929, 163).

De meerderheid van de notarissen heeft dan ook alle belangstelling voor de ouderlijke boedelverdeling, zowel voor de verdeling bij akte onder de levenden als voor de verdeling bij akte van uiterste wil, laten varen. En zijn er ouders die hun goederen bij akte onder de levenden tussen hun kinderen willen verkavelen en verdelen, dan past men het *procédé van de dubbele akte toe*. Meteen is de ouderlijke verdeling een « kinderlijke » verdeling geworden. Maar ook dit *procédé* is niet zonder gevaren, daar de rechtbanken het met een ouderlijke verdeling gelijkstellen wanneer het blijkt dat de verdeling nadien door de kinderen gemaakt, op ouderlijk gezag is geschied (Cass., 1 juli 1864, Pas., 1864, 1, 373; — Cass., 23 maart 1944, Pas., 1944, 1, 269; — Rb. Brussel, 15 januari 1947, Rev. prat. Not., 1948, 190; — Brussel, 3 oktober 1962, Pas., 1964, II, 15).

Nochtans heeft het notariaat tal van middelen uitgedacht om de gevaren welke de ouderlijke boedelverdeling bedreigen, te keren; de privative clause of strafbeding; de vooruitmaking van de meerwaarde; de uitkering wegens overbedeling; of nog de verkoop na de verdeling.

Prof. P. Thuysbaert heeft in een merkwaardig artikel getiteld: « *Peut-on prévenir les actions contre le partage d'ascendant* » de voor- en nadelen van die hulpmiddelen onderzocht (Ann. Not. Enreg., 1957, 53-95).

2. Voordelen en mogelijkheden.

Als dan de ouderlijke boedelverdeling een zo onzekere verrichting is, waarom er nog aan vasthouden?

Laten wij eerst en vooral toch het feit vaststellen dat in werkelijkheid het aantal processen over ouderlijke verdelingen zeer gering is, te oordelen naar de gepubliceerde rechtspraak. Dit was precies het doel dat de wetgever met de ouderlijke verdeling wilde bereiken: broedertwisten over de erfenis van de ouders voorkomen. « *Ut a fraterno certamine eos praeservent... et occasiones litium dirimantur* » zegt de Novella 18, hfdst. 7 van Keizer Justinianus (550 na Chr.). Diezelfde gedachte vinden we terug in een *gezamenlijke ouderlijke verdeling* gemaakt te Gent, in het jaar 1496, door Jan de Keysere en zijn echtgenote, tussen hun vier kinderen: « omme te scuvene alle questien ende gescillen die naar huerlieder overlyden opstaen ende rysen mochten tussen haerlider kinderen ooc omme alle broederlicke ende susterlicke minne tussen deselve kinderen ghevoedt ende onderhouden te werden, zo volghende der natuere sculdig es te gebeurne, ende te dien hende dat elc van den selven kinderen naer toverlyden van vader ende moeder weten mach wat hy hebben ende zyne behooren sal » (Register Staten van Goed, 1495-96, fol. 63).

De ouderlijke verdeling plaatst de kinderen immers voor een feitelijke toestand waartegen zij niet zo licht zullen opkomen hetzij uit eerbied voor de wil van hun ouders hetzij uit vrees voor de kosten en de afloop van een proces. De ouderlijke verdeling zo bij akte onder de levenden als bij akte van uiterste wil wijst ieder van de kinderen zijn kavel toe. Wil een van hen procederen dan staat men toch niet voor een erfboedel die jaren lang onverdeeld en verwaarloosd blijft. (vgl. Vred. Ath, 23 december 1926, T. Vred., 1927, 340).

De tegenwoordige rechtspraak ziet echter in de ouderlijke verdeling niet zo zeer een middel om twisten te voorkomen of om de kosten van de procedure van een verdeling waarin minderjarigen of onbekwaamverklaarden e.a. gerechtigd zijn te vermijden (art. 1225 Ger. W.), dan wel de mogelijkheid om:

1° dank zij de ruime vrijheid voor de ouder-boedelverdelers om de kavels samen te stellen, de versnippering van het erfgoed te vermijden (vgl. art. 826 en 832 B.W.);

2° dank zij de speling van één vierde terzake van benadeling, een kind dat misschien door de natuur minder werd bedeeld, bijzonder te bevoordelen. Hiervoor geeft Thuysbaert het volgende voorbeeld. Veronderstel een ouderlijke verdeling tussen vijf kinderen; waarde van de nalatenschap 3.000.000 fr. Het erfrechtelijk aandeel van elk kind bedraagt 600.000 fr. Ieder kind dat de drie vierden van 600.000 fr., hetzij 450.000 fr. ontvangt wordt geacht niet benadeeld te zijn omdat men aan vier kinderen 450.000 fr. en aan het vijfde kind 1.200.000 fr. kan toedelen, hetzij gans het beschikbaar gedeelte (750.000 fr.) en het voorbehouden erfdeel (450.000 fr.) samen (art. 1079, eerste lid, B.W.). Wanneer de ouder-boedelverdelers het beschikbaar gedeelte door vooruitmakingen aan een derde of aan een ander kind dan het in de verdeling bevoordeelde heeft uitgeput is de ongelijke verdeling geldig zelfs al zouden sommige kinderen slechts de drie vierden van hun voorbehouden erfdeel ontvangen (art. 1079, tweede lid, B.W.).

Vanzelfsprekend is een dergelijke koorddanserij niet aanbevolen, en dienen deze extreme voorbeelden enkel

om de mogelijkheden welke in de ouderlijke verdeling schuilen, te belichten.

3. Notaris.

De rol van de notaris in de ouderlijke boedelverdeling is zeer gewichtig. Die verdelingen moeten immers gemaakt worden met inachtneming van de *vormen, voorwaarden en regels* die voorgeschreven zijn hetzij voor de schenkingen hetzij voor de testamenten (art. 1076 B.W.). Bovendien moet de toebedeling van de kinderen of kleinkinderen geschieden overeenkomstig hun rechten op de nalatenschap van de ouder-boedelverdelers (art. 1078 B.W.). In de ouderlijke verdeling komen dus alle regels betreffende de schenkingen, testamenten en verdelingen als in één punt samen. Ook zal de notaris als raadsman van de familie wel eens zijn cliënten moeten behoeden voor ondoordachte beschikkingen die in plaats van familievrede tot familietwist zouden leiden.

4. De personen in de verdeling betrokken.

Met betrekking tot de personen die een ouderlijke boedelverdeling kunnen maken, de ouders of grootouders, mag niet uit het oog verloren worden dat de *gehuwde vrouw*, welke ook haar huwelijksvermogenstelsel is, moet gemachtigd zijn om schenkingen te doen (art. 905, B.W., — betwist punt).

Is een ouder *onbekwaam verklaard* dan kan zijn voogd niet voor hem dit persoonlijk recht (art. 1075 B.W.) uitoefenen. De voogd kan niet gemachtigd worden om uit vrijgevigheid te beschikken over goederen van de onbekwaam verklaarde ouder (arg. art. 457 B.W.). Wat de kinderen betreft dient men even stil te staan bij de *failliet*. Men kan zich misschien moeilijk voorstellen dat een ouder zijn goederen zal willen verdelven wanneer een kind op het punt staat failliet te worden verklaard of reeds failliet verklaard is. Toch kan in een dergelijk geval de ouderlijke verdeling bijzonder interessant zijn. Is een ouderlijke verdeling niet te verkiezen boven de verdeling van een erfenis waarin de curator tussenkomt en de kavels bij loting moeten toegewezen worden? (art. 1219 Ger. W.). De geldigheid werd erkend van een verdeling door beide ouders samen gemaakt enkele dagen voor de faillietverklaring van een zoon, wiens kavel werd samengesteld uit een schuldvordering welke zij op hem hadden en uit koopwaar die de zoon niet betaald had en voor de betaling waarvan de ouders zich borg hadden gesteld (Rennes, 25 augustus 1862, *D.*, 1862, 2, 209 met uitvoerige noot; — vgl. *Rb. Sint-Omaars*, 19 januari 1906, *D.*, 1909, 2, 41).

5. De goederen.

a) De verdeling bij akte onder de levenden mag alleen *tegenwoordige goederen* tot voorwerp hebben (art. 943 en 1076 B.W.). Hieruit leidt de rechtspraak af dat die verdeling geen geldsommen die uit de nalatenschap van de ouder-inboedelverdelers moeten genomen worden, mag begripen (Cass., Fr., 10 december 1855, *D.*, 1956, 1, 163; — *Rb. Nice*, 30 november 1932, *J. Not.*, 1933, art. 37739, blz. 1092; — vgl. *Laurent*, XV, nr. 41, blz. 42 en volg.).

b) De oplegsommen door sommige deelgenoten aan de andere deelgenoot uit te keren tot vereffening van het verschil tussen de kavels, worden als tegenwoordige goederen van de ouder-boedelverdelers beschouwd (Cass. Fr., 8 december 1948, *D.*, 1949, J., 145).

c) De goederen welke sommige kinderen reeds als *voorschot op het erfdeel ontvangen hebben*, kunnen, in beginsel, niet meer in de ouderlijke verdeling begrepen worden. Wel mogen zij bij de verdeling in rekening ge-

bracht worden en dit is aangewezen. Door ze in rekening te brengen op de kavel van de begiftigde worden die goederen meteen vrijgesteld van inbreng (art. 919 B.W.).

d) *Bedongen eerststelling* van een gedeelte van de nalatenschap, belet de erfsteller niet nog een ouderlijke boedelverdeling te maken voor zover die verdeling de rechten van de benoemde erfgenaam eerbiedigt (Cass. Fr., 30 november 1896, *D.*, 1898, 2, 161).

e) Wat de *gemeenschappelijke goederen* betreft, moet het ten zeerset afgeraden worden die in een ouderlijke verdeling, door de vader of door de moeder alleen gemaakt, te betrekken. Geen problemen als de beide ouders een gezamenlijke verdeling maken bij akte onder de levenden.

f) De langstlevende ouder kan de onverdeeld gebleven *nalatenschap van zijn echtgenoot* niet in een verdeling bij akte onder de levenden begrijpen, behoudens wanneer al de kinderen meerderjarig en bekwaam zijn en hierin toestemmen. Hij kan wel door middel van de *privatieve clause* of *strafbeding* bij akte van uiterste wil een samengevoegde verdeling afdwingen (Cass. Fr., 25 februari 1925, *D.*, 1925, 1, 185 met noot van R. Savatier).

6. Akte van schenking. — Vormen.

a) De ouderlijke verdeling bij akte onder de levenden moet bij akte van schenking gemaakt worden (art. 1076 B.W.; — Cass., 23 maart 1944, *Pas.*, 1944, 1, 269). Er zijn geen andere vormvereisten.

De *solemnele vormen* zijn niet vereist voor een ouderlijke verdeling bij gift van hand tot hand (*Gent*, 30 november 1892, *Pas.*, 1893, 2, 221; *Belg. Jud.*, 1893, 378), noch voor een ouderlijke verdeling vermomd onder een contract onder bezwarende titel (Cass., Fr., 21 juli 1931, *S.*, 1932, 1, 85).

b) De akte van ouderlijke verdeling is als notariële akte onderworpen aan al de *vormvereisten* zoals bepaald bij de organieke wet, meer de bijzondere vormvereisten voor de schenkingen. Zo werd een ouderlijke verdeling in rechte, en tot voor het Hof van Cassatie, wegens een vormnietigheid betwist omdat een van de instrumentaire getuigen niet van Belgische nationaliteit was (art. 68, wet van Ventôse jaar XI; — Cass. 7 augustus 1845, *Pas.*, 1845, 1, 144).

c) Van die akte moet een *minuut* gehouden worden (art. 931 B.W.).

d) De verdeling moet in *uitdrukkelijke bewoordingen* aangenomen worden (art. 932 B.W.). De enkele aanwezigheid bij het verlijden van de akte en de ondertekening ervan zonder meer, gelden niet als aanneming (*Rb. Brussel*, 14 april 1886, *Pas.*, 1887, 3, 98; *Belg. Jud.*, 1886, 745). De aanneming moet nochtans niet in een welbepaalde formule verwoord worden. Zo werden de bewoordingen: «dat de kinderen zich ertoe verbinden de verdeling uit te voeren» als een uitdrukkelijke aanneming beschouwd (*Metz*, 2 juli 1824, *D.*, *Jur. gén.*, Tw. Dispositions entre vifs, nr. 4527; — *Montpellier*, 20 januari 1913, *D.*, 1913, 2, 193). De aanneming door al de kinderen is een noodzakelijke vormvereiste wegens de wettelijke regeling op het stuk van de schenkingen en een bestaansvereiste voor de verdeling die tussen alle rechthebbenden moet gemaakt worden (*Gent*, 18 december 1962, *T. Not.*, 1963, 118).

e) Hier stelt zich het probleem van de *sterkmaking*. De aanneming van een schenking door sterkmaking is niet mogelijk daar de wil van de schenker en van de begiftigde elkaar niet ontmoeten (art. 933 B.W.; — *De Page*, VIII/I, nr. 464, blz. 559; — *Le Hon*, A., *La donation partage d'ascendants*, *Rev. prat. Not.*, 1950, 70 en volg.). Het beding van sterkmaking mag niet verward worden met de regelmatige aanneming van de verdeling gemaakt bij akte van schenking door een ouder of grootouder van een minderjarig kind (art. 935 B.W.).

Sterkmaking is een bijkomende overeenkomst waarbij iemand, de sterkmaker, belooft op zijn aansprakelijkheid, de toestemming tot het hoofdcontract van de afwezige partij te bekomen (art. 1120 B.W.).

In de praktijk wordt soms gebruik gemaakt van de sterkmaking door de verdeling te laten aannemen voor een afwezige door de ouder-verdeler zelf of door een van de kinderen, vb. de ouderlijke verdeling waarbij de aanwezige deelgenoten de kavel die toegewezen werd aan hun broer die onnozel is, aannemen (Rb. Ambert, 26 januari 1886, Gaz. Pal., 1886, 2, 60). De notaris die zou laten geloven dat door sterkmaking de verdeling is aangenomen begaat een zware beroepsfout.

En toch is dit beding zeer nuttig. Zo een ouder-boedelverdelers zich voor de aanneming door een geestesziek kind heeft sterk gemaakt, kunnen de overige kinderen die later de erfenis van die ouder aanvaarden die verdeling niet meer betwisten omdat zij die ondeelbare verbintenis geërfd hebben (Cass. Fr., 28 december 1926, S., 1928, 1, 273 met noot H. Vialleton; D., 1930, 1, 73 met noot Lalou). De broers en zusters die zich sterk gemaakt hebben kunnen later die verdeling niet betwisten daar sterkmaking als een belofte tot goedkeuring en bekrachtiging werkt. In dit geval geldt de regel: « *quem de evictione tenet actio eumdem repellit exceptio* » (Cass. Fr., 21 juni 1893, S., 1894, 1, 17; D., 1894, 1, 21; — vgl. De Page, VIII/2, nr. 1669, blz. 1749; — Kluyskens, I, nr. 39, blz. 70; — anders: Beudant, VII, nr. 461, blz. 265).

f) Wanneer de aanneming door alle kinderen niet geschied is in de akte van verdeling, kan het toebedeeld kind later nog aannemen. De rechtspraak heeft de geldigheid van de aanneming van de verdeling bij *afzonderlijke akte* erkend (Cass. Fr., 11 april 1838, S., 1838, 1, 432). Dit moet nog tijdens het leven van de ouder-boedelverdelers gebeuren, bij authentieke akte in minuut en betekening van de expeditie aan de schenker (art. 932 B.W.; — Rennes, 15 juni 1892, D., 1892, 2, 591).

g) Wanneer een volmacht om te schenken *in brevet* mag verleden worden (art. 20 ventôse jaar XI — 16 maart 1803; — Laurent XII, nr. 236, blz. 302; — Répertoire Notarial, Mandat, nr. 22), moet nochtans de volmacht om de schenking aan te nemen in minuut gemaakt worden (art. 933 B.W.; — Kluyskens, III, nr. 150, blz. 241; — De Page, VIII/2, nr. 1685, A, blz. 1762). Zij moeten verleden worden in aanwezigheid van twee instrumentaire getuigen of voor twee notarissen (art. 9, 1°, b. wet 25 ventôse jaar XI; — De Page, VIII/1, nr. 462, blz. 559; — Gent, 27 februari 1883, Pas., 1883, 2, 250).

h) Begrijpt de ouderlijke verdeling bij akte onder de levenden roerende goederen, dan moet aan de minuut *een staat gehecht worden van schatting* van die goederen ondertekend door de ouder-boedelverdelers en door de deelgenoten (art. 948 B.W.; — Kluyskens, III, nr. 304, blz. 457). Zo werd een notaris voor de rechtbank gedagvaard in schadevergoeding voor de nadelige gevolgen van zijn verzuim een staat van schatting op te stellen (Rb. Leuven, 6 december 1883, Pas., 1884, 3, 74).

i) Het verbod van art. 1097 B.W. dat echtgenoten elkaar tijdens het huwelijk, noch bij akte onder de levenden noch bij testament enige onderlinge en wederkerige schenking bij een en dezelfde akte mogen doen, geldt als een vormnietigheid. Uit dit verbod volgt dat het *beding van terugvalling* van het *voorbehoud van vruchtgebruik of van lijfrente* in een gezamenlijke ouderlijke verdeling, nietig is (Cass. 18 maart 1866, Pas., 1866, 1, 190; — Rb. Gent, 19 maart 1941, Rec. gén., 1941, nr. 18.214; — De Page, VIII/2, nr. 1690, blz. 1765; Cass. Fr., 4 mei 1937, Rev. trim. dr. civ., 1937, 875; — zie evenwel: Le Hon, A., Partage d'ascendants, Rev. prat. Not., 1954, blz. 357; — Van de Vorst, J., Observations, Rev. prat. Not., 1936, 546).

De terugvalling van het vruchtgebruik over al de goederen kan geldig gemaakt worden in een gezamenlijke ouderlijke verdeling wanneer de ouders vooraf een contractuele erfstelling maken in wederzijds voordeel van het vruchtgebruik van hun nalatenschap, elk in een afzonderlijke akte, en nadien in de gezamenlijke verdeling zich het vruchtgebruik voorbehouden en verwijzen naar de reeds voorafbestaande wederkerige en wederzijdse schenking (De Page, t.a.p.). Evenwel kan die schenking herroepen worden en kan dit vruchtgebruik ingekort worden (art. 1094, 1096 en 1098 B.W.).

De aangeprezen formule: « elk van de schenkers behoudt zich onderscheidenlijk, zijn leven lang, het vruchtgebruik voor van de door hem geschonken goederen; evenwel bedingen zij, elk te zijnen voordele, als last en voorwaarde van de door hem gedane gift, dat bij het overlijden van de eerststervende, de begiftigden aan de langstlevende, zijn leven lang het vruchtgebruik laten van al de goederen hen door de eerststervende geschonken », is in werkelijkheid een goedkope camouflage (Laurent, XV, nr. 324, blz. 358; — Le Hon, A., Partage d'ascendants, Rev. prat. Not., 1954, 359). Die verbeterde formule is slechts een louter woordenspel, want hoe men het ook moge voorstellen, de overlevende ouder die het vruchtgebruik over al de in de verdeling begrepen goederen uitoefent, geniet van het vruchtgebruik van de goederen van de eerststervende. Het vindt zijn oorsprong in de schenking van de eerststervende echtgenoot en de wijze van voorstellen als last voor de kinderen is zonder belang (Pellegrin, A., De la nature juridique des partages d'ascendant, nr. 192, blz. 273). Het Franse Hof van Cassatie zag in die verbeterde formule: « des circuits imaginés en vue de dissimuler la pensée véritable de l'acte » (Cass. Fr., 14 november 1865, S., 1866, 1, 123).

j) Wanneer de ouderlijke boedelverdeling bij akte onder de levenden goederen begrijpt die met hypotheek kunnen bezwaard worden moet de akte *overgeschreven* worden op het hypotheekkantoor van het arrondissement waar de goederen gelegen zijn (art. 939 B.W.; — art. 1 Hyp. W.).

k) De *overdracht van schuldvorderingen* moet aan de schuldenaar betekend worden of door hem in een authentieke akte erkend worden (art. 1690 B.W.). Inschrijving van de hypothecaire schuldvorderingen (art. 5 Hyp. W.).

7. Akte van uiterste wil — Vormen.

a) De ouderlijke verdeling bij akte van uiterste wil is een solemnele akte, die de volledige uitdrukking van de wil van de ouder-boedelverdelers moet inhouden.

b) Het authentiek testament of testament bij openbare akte is de meest aangeraden vorm. De notaris voor wie de akte verleden wordt zal meestal de vertrouwensman van de familie zijn. Als onpartijdige persoon kan hij het best de in de verdeling begrepen goederen op hun waarde schatten. Zijn ambt verplicht hem de ouders-boedelverdelers raad te geven en hen te wijzen op de wettelijke vereisten voor de geldigheid van de verdeling.

Het openbaar testament biedt ook het voordeel bij overlijden van de ouder-boedelverdelers de verdeling dadelijk uitvoerbaar te maken. Het moet immers niet zoals voor het eigenhandig en het besloten testament wel vereist is, vóór de tenuitvoerlegging aangeboden worden aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (art. 1007 B.W.).

c) De ouderlijke verdeling bij testament, al slaat zij op onroerende goederen, moet niet worden overgeschreven op het kantoor van bewaring der hypotheken (art. 1 Hyp. W.; — De Page et Dekkers, VII, nr. 966, blz. 868; — Barette, L., Les partages d'ascendant, Rec. gén., 1961, blz. 41 en volg., nr. 17; — anders, Laurent, XXIX, nr. 104, blz. 119 en volg.).

8. Verkaveling en verdeling.

Er is slechts dan ouderlijke verdeling wanneer de ouder-boedelverdelers zijn goederen *verkavelt en verdeelt* tussen al zijn kinderen. De verkaveling is de scheiding van de ouderlijke goederen in zoveel kavels als er kinderen zijn. De verdeling is de toekenning aan elk kind van zijn kavel (Cass., 1 juli 1864, Pas., 1864, 1, 375).

De verkaveling en verdeling is de toetssteen om de ouderlijke boedelverdeling te onderscheiden van gewone schenkingen of legaten. Er moet niet enkel een toekenning (attribuere) van goederen zijn, maar een toedeling (distribueren). Al de kinderen moeten door die verrichting tot deelgenoten gemaakt worden (Cass., 22 maart 1968, R.W. 1967-68, 117; T. Not., 1968, 137; — Rb. Namen, 18 februari 1907, Belg. Jud., 1907, 982).

Daar de ouderlijke verdeling de *persoonlijke toebedeling* en de familievrede beoogt, moeten in beginsel, alle er in begrepen goederen volkomen verdeeld zijn. Er mag geen onverdeeldheid meer bestaan tussen twee of meer kinderen (Laurent, XV, nr. 26, blz. 30; — Rb. Brussel, 14 april 1886, Pas., 1887, 3, 98; — Brussel, 30 juni 1949, J.T., 1950, 2, 22; Rev. prat. Not., 1950, 13).

Dit strikte beginsel wordt nochtans algemeen door rechtsleer en rechtspraak verzacht (Hoge Raad, 13 februari 1903, W., 7882; — Brussel 30 mei 1967, Rev. prat. Not., 1967, 281).

— De verrichting waarbij een vader van twee kinderen aan het ene kind het boerenbedrijf en aan het andere kind het recht op kost en inwoning toewijst bij wijze van testamentaire boedelverdeling, is volstrekt nietig. Het ene kind heeft immers niets uit de nalatenschap verkregen en de verrichting van de vader is geen scheidingshandeling (Arnhem, 16 april 1890, W.N.R., 1250).

— De opleggen van zelf uiteringen in geld vanwege de deelgenoten aan een kind dat geen goederen in natura uit de verdelingsboedel ontvangt, worden geacht uit het vermogen van de ouder-boedelverdelers te komen, zodat de toewijzing ervan een scheidingshandeling uitmaakt (Luik, 6 april, 1927, Pas., 1928, II, 20).

— De ouders mogen al hun goederen in de verdeling betrekken ongeacht de regels betreffende het beschikbaar gedeelte en het voorbehouden erfdeel (art. 1075 en 1077 B.W.). Hieruit blijkt duidelijk dat de wetgever de ouderlijke verdeling niet als een schenking of legaat heeft beschouwd. Zij is een bijzondere wijze van beschikken om niet, die als een verdeling geldt.

— Daar de ouders niet verplicht zijn al hun goederen in de verdeling te begrijpen, kunnen zij meer dan één ouderlijke verdeling maken. De overige goederen welke zij nalaten worden verdeeld overeenkomstig de wet (art. 1077 B.W.).

— De ouderlijke verdeling ontnemt de ouders het recht niet om hetzij bij akte onder de levenden of bij akte van uiterste wil, giften te doen van *de overige goederen* tot beloop van het beschikbaar gedeelte (art. 913 B.W.). Voor de berekening van het beschikbaar gedeelte moeten al de goederen, zowel die welke in de verdeling zijn begrepen als die welke eruit zijn gebleven, in aanmerking genomen worden. De bewoordingen in de akte van verdeling onder de levenden dat de ouders: « onherroepelijke gifte doen, bij vooruitmaking en buiten erfdeel » worden in die zin uitgelegd dat de ouders niet het inzicht hebben vooruitmaking te doen, daar ieder van de kinderen een gelijk aandeel ontvangt, maar wel dat de in de verdeling begrepen goederen niet moeten ingebracht worden wat eigenlijk het wettig gevolg van een ouderlijke verdeling is. Zij beletten de ouder-boedelverdelers niet over het beschikbaar gedeelte te beschikken bij middel van de overige goederen (Gent, 18 december 1962, T. Not. 1963, 118).

— De wetgever heeft de ouders voor de *samenstelling*

van de kavels volkomen vrij gelaten. De ouders weten immers het best hoe hun goederen te verkavelen en wat er voor ieder van de kinderen het meest geschikt is (Bigot de Préameneu, Locré, V, blz. 335). Toch heeft in Frankrijk het Hof van Cassatie, aangegrepen door de gelijkheidsidee, de ouderlijke verdeling onderworpen aan de regels van art. 826 en 832 B.W. omtrent de samenstelling van gelijksoortige kavels. Doch langzamerhand heeft het Hof zijn gestrengheid laten varen (Notre-Dame, E., De la règle de l'égalité en nature des lots dans les partages d'ascendant, proefschrift, 1937). De Belgische rechtsleer verdedigt de vrije samenstelling van de kavels (Kluyskens, III, nr. 307, blz. 464; — De Page, VIII/2, nr. 1658, B., blz. 1734; — Laurent, XV, nr. 60, blz. 71). De rechtspraak hier te lande, aanvaardt ook dat de ouderlijke verdeling enkel de gelijkheid in waarde, en niet in natura moet eerbiedigen (Gent, 22 mei 1834, Pas., 1834, II, 120; — Rb. Aarlen, 6 juni 1913, Pas., 1913, III, 319).

— Bij toepassing van de regel van de vrije samenstelling van de kavels geldt als een ouderlijke verdeling de beschikking waarbij al de onroerende goederen aan één kind worden toebedeeld onder beding aan de andere kinderen een geldsom uit te keren om hun kavel te vullen (Rb. Aarlen, 9 april 1929, Rev. prat. Not., 1930, 569; — Luik, 6 april 1927, Pas., 1928, 2, 20; — Luik, 2 december 1941, Rev. prat. Not., 1943, 521). Toch blijft er in sommige vonnissen nog een herinnering aan art. 826 en 832 B.W. over en stelt men dat de ongelijksoortige verdeling geen misbruik van recht mag inhouden (Rb. Veurne, 28 januari 1943, T. Not., 1944, 76; — Brussel, 22 april 1944, T. Not., 1944, 72; — vgl. Dillemans, R., T.P.R., 1970, blz. 319).

9. Rechtsaard en gevolgen.

a) Wanneer de ouderlijke boedelverdeling al de goederen van de ouder-boedelverdelers begrijpt, zal er bij zijn dood geen verdeling meer gemaakt moeten worden. Was de verdeling slechts gedeeltelijk dan moet in alleen de daarin niet begrepen goederen, worden verdeeld overeenkomstig de wet (art. 1077 B.W.). De in de verdeling begrepen goederen moeten uiteraard niet ingebracht worden.

b) De ouderlijke verdeling bij akte van uiterste wil stelt als zodanig geen problemen omdat de inwerkingtreding van de verdeling pas bij het opvallen van de erfenis gebeurt. De kinderen die de erfenis aanvaarden, komen als erfgename bij versterf tot een reeds verdeelde erfenis (Kluyskens, III, nr. 312, blz. 468; — De Page, VIII/2, nr. 1693, blz. 1768; — Luik, 8 april 1936, Belg. Jud., 1937, 99; — anders: Laurent, XV, nr. 55, blz. 66; — Baudry-Lacantinerie et Colin, II, nr. 3677, blz. 722; — Huc, VI, nr. 430, blz. 554; — de kinderen ontvangen hun kavel krachtens testament en zijn dus legatarissen; zij kunnen de legaten verwerpen, d.w.z. de verdeling en tevens de nalatenschap bij versterf aanvaarden of omgekeerd, binnen de perken van het beschikbaar gedeelte).

Het staat de kinderen vrij de nalatenschap in haar geheel — (de in de verdeling begrepen goederen en overige goederen) — zuiver te aanvaarden, te aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving, of te verwerpen (art. 775, 793 B.W.). Voor onbekwamen is de aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving verplicht (art. 793 B.W.).

Met het opvallen van de erfenis treden alle gevolgen uit de verdeling bij akte van uiterste wil in werking: vrijwaring wegens uitwinning, betaling van de opleg, voorrecht van de deelgenoten en kunnen de erfgename-deelgenoten tevens hun rechten als reservataire doen gelden (art. 1079 B.W.). Meteen kunnen de vorderingen tegen de verdeling: nietigverklaring wegens overslaan van een kind, vernietiging wegens benadeling, inkorting wegens bijzondere bevoordeling van een kind, aangespannen worden.

c) Veel ingewikkelder is de toestand wanneer de ouder-

lijke verdeling gemaakt is bij akte onder de levenden.

1. Volgens een eerste theorie (Grenier; — zie Merlin, Répertoire, Tw. Partage d'ascendant) moet de verdeling bij akte onder de levenden als een *vervroegde bijzondere erfenis* aangezien worden. De deelgenoten worden als erfgenamen beschouwd. Zij kunnen dadelijk de vorderingen tot vernietiging wegens benadeling en tot inkorting aanspannen. Bij het overlijden van de ouder-boedelverdelers komen de in de verdeling bij akte onder de levenden begrepen goederen niet in aanmerking voor de fictieve inbreng tot berekening van het beschikbaar gedeelte, zoals bepaald bij art. 922 B.W. (Cass. Fr., 4 februari 1845, *D.*, 1845, 1, 49; *S.*, 1845, 1, 305). Als begiftigden onder algemene titel moeten de deelgenoten instaan voor al de schulden van vóór de verdeling met vaste dagtekening. Ten opzichte van de schulden na de verdeling door de ouders gemaakt, zijn de kinderen slechts gehouden als zij de erfenis aanvaardden.

De leer van de *vervroegd opgegevallen nalatenschap* werd omtrent het midden van de negentiende eeuw verlaten op grond van het beginsel: « *nulla est viventis hereditas*. »

Zij werd bij ons nog voorgestaan door Laurent, die haar juridisch uitzuiverde. Hij stelt dat de verdeling onder de levenden geen afbreuk doet aan het beginsel van de éénheid van persoon en vermogen, waaruit volgt één erfenis en één verdeling. Art. 1075 en volg. B.W. zeggen niet dat de ouder-boedelverdelers twee of meer erfenissen achterlaten. De vervroegde verdeling en de verdeling bij overlijden slaan op hetzelfde vermogen en vormen één geheel. De verdeling onder de levenden verleent de kinderen de dubbele hoedanigheid van begiftigden en deelgenoten-erfgenamen door wetsduiding (Laurent, XV, nr. 60, 94, 96, 11, 120). Die verdeling wordt gemaakt tussen de erfgeachtigden, die hierdoor vervroegd erfgenamen worden ten opzichte van de in de verdeling betrokken goederen. Daar zij begiftigden zijn onder bijzondere titel, zijn zij meteen erfgenamen onder bijzondere titel en niet gehouden tot de schulden van de ouder-boedelverdelers (arg. art. 1076, tweede lid, B.W.; — Laurent, XV, nr. 75, blz. 100; — vgl. de rechtsspreuk: *Donatarius omnium bonorum non potest personaliter conveniri*).

De vordering tot vernietiging wegens benadeling kan dadelijk aangespannen worden (a.w., nr. 109, blz. 139), en de vorderingen tot nietigverklaring wegens het overslaan van een kind-erfgenaam en tot inkorting kunnen slechts na het overlijden van de ouder-boedelverdelers ingesteld worden. (art. 1078 en 1079 tweede lid, B.W.; — a.w. nr. 152, blz. 191). Voor de benadeling moeten de in de verdeling begrepen goederen geschat worden op hun waarde ten tijde van de schenking, en voor de vordering tot inkorting op hun waarde bij het overlijden van de ouder-boedelverdelers (art. 1079 B.W.; — nr. 119, blz. 153; nr. 157, blz. 198; — vgl. Cass. B., 7 augustus 1845, *Pas.*, 1846, 1, 144; — Luik, 20 juli 1850, *Pas.*, 1850, 2, 290; — Luik, 2 december 1941, *Rev. prat. Not.*, 1943, 521, *Pas.*, 1942, 2, 64).

2. Volgens een tweede stelling, voorgestaan door Genty, docent aan de rechtsfaculteit te Rennes, in een toentertijd (1850) ophefmakende verhandeling (*Traité des partages d'ascendants*) is de ouderlijke verdeling bij akte onder de levenden gedurende het leven van de ouder-boedelverdelers niets meer dan een *schenking als voorschot op het erfdeel*, en wordt zij pas bij zijn overlijden de verdeling van zijn nalatenschap. Bij de dood van de ouder-boedelverdelers worden de begiftigden die de erfenis aanvaardden deelgenoten. De kinderen die de erfenis verwerpen blijven gewone begiftigden die als zodanig tot de lasten van de schenking gehouden blijven. De gift welke zij ontvingen kan ingekort worden tot het beschikbaar gedeelte. Uiteraard kunnen de vorderingen tot nieuwe verdeling wegens overslaan van een kind (art. 1078 B.W.), tot vernietiging wegens benadeling en tot inkorting (art. 1079 B.W.), slechts na de

dood van de ouder-boedelverdelers ingesteld worden en alleen door de kinderen die de erfenis aanvaard hebben. De roerende goederen moeten geschat worden op hun waarde ten tijde van de schenking, en de onroerende goederen op hun waarde bij het openvallen van de erfenis (art. 859 en 868 B.W.; — a.w., blz. 318). De leer van Genty werd overgenomen door Demolombe, die evenwel om aan de eisen van de praktijk tegemoet te komen aanvaardde dat de begiftigden reeds bij leven van de ouder-boedelverdelers tot vrijwaring zijn gehouden en het voordeel van de deelgenoten genieten (deel XI, nr. 134, blz. 209). De vorderingen tegen de verdeling kunnen evenwel pas met het overlijden van de ouder-boedelverdelers aangespannen worden en uitsluitend door de kinderen die de erfenis aanvaard hebben. De in de verdeling begrepen goederen moeten geschat worden op hun waarde op het ogenblik van het overlijden van de ouder-boedelverdelers (*idem*, nr. 220, blz. 304). De erfverwerpers blijven gewone begiftigden en als zodanig blijven zij gehouden tot de lasten van de schenking, alsook tot vrijwaring (*idem*, nr. 152 en 153, blz. 274).

Het Hof van Cassatie van Frankrijk verliet zijn vroegere rechtspraak en trad de leer van Genty bij (Cass. Fr., 18 februari 1851, *D.*, 1851, 1, 294; — *idem*, 13 februari 1860, *D.*, 1860, 1, 169). De leer van Genty, zoals getemperd door Demolombe werd door de Franse rechtspraak algemeen aangenomen.

3. Volgens een derde theorie, verdedigd door Réquier, alsdan kamervoorzitter in het Hof van beroep te Agen, zijn de kinderen *tevens en tegelijk begiftigden en deelgenoten* vanaf het ogenblik waarop zij hun kavels verkrijgen (*Traité théorique et pratique des partages d'ascendants*, 1868). Die leer staat zeer dicht bij de opvatting van de vervroegde nalatenschap, met dit verschil dat de kinderen niet als door erfenis maar door schenking onder algemene titel deelgenoten zijn geworden. Zo zijn zij gehouden tot betaling van de tegenwoordige schulden van de ouder-boedelverdelers *pro modo emolumenti* (nr. 105, blz. 183). De begiftigde-deelgenoten zijn tegenover elkaar tot vrijwaring verplicht en genieten het voorrecht (nr. 86, blz. 130). De vordering tot vernietiging wegens benadeling kan nochtans pas na het overlijden van de ouder-boedelverdelers aangespannen worden omdat het herstel van de benadeling tijdens het leven van de ouder-verdelers toch niet kan afgedwongen worden (nr. 235, blz. 421). Voor de *benadeling* moeten de goederen geschat worden op hun waarde op het ogenblik van de schenking (nr. 187, blz. 337). De erfverwerpers blijven begiftigde-deelgenoten, doch zij kunnen hun kavel slechts tot beloop van het beschikbaar gedeelte behouden (nr. 98, blz. 162).

— De Belgische rechtsleer en rechtspraak, op dit stuk sterk beïnvloed door het standpunt van het Franse Hof van Cassatie, volgen de leer van Genty met de aanpassingen van Demolombe. Tijdens het leven zijn de kinderen begiftigden en op *beperkte wijze* tevens deelgenoten: opleg, vrijwaring, voorrecht.

Bij het overlijden van de ouder-boedelverdelers worden zij erfgenamen-deelgenoten, als zij de nalatenschap aanvaardden, en kunnen zij al de rechten van de deelgenoten uitoefenen. Voor de berekening van de benadeling (vordering tot vernietiging) moeten al de in de verdeling begrepen goederen geraamd worden op hun waarde ten sterfdage (Cass. 5 oktober 1944, *Pas.*, 1945, 1, 6). Zo ook voor de vordering tot inkorting.

Het Hof van Cassatie stelt dat de verdeling bij akte onder de levenden een schenking en een verdeling bevat, twee beschikkingen insluit welke zich met elkaar verbinden, strekken tot hetzelfde doel en de voorafbeelding uitmaken van de toekomstige erfenis van de schenker. Bij het openvallen van de nalatenschap wordt de vervroegde verdeling de wettige verdeling (t.a.p.).

Algemeen wordt aangenomen dat tijdens het leven van de ouder-boedelverdelers:

1° - de kinderen begiftigden onder bijzondere titel zijn ;
2° - dat zij als begiftigde deelgenoten tot vrijwaring en uitwinning gehouden zijn ;

3° - dat zij slechts na de dood van de ouder-boedelverdelers de vordering tot nietigverklaring wegens overslaan van een kind, tot vernietiging wegens benadeling, en tot inkorting, kunnen aanspannen, als zij de erfenis aanvaard hebben ;

4° - dat de in de verdeling begrepen goederen niet moeten ingebracht worden ;

5° - dat de in de verdeling begrepen goederen geschat moeten worden op hun waarde bij het overlijden van de ouder-boedelverdelers (De Page, VIII/2, nr. 1703 en volg., blz. 1780 en volg. ; — Kluyskens, III, nr. 311 en volg., blz. 467 en volg. ; — Dekkers, III, nr. 1488 en volg., blz. 837 en volg. ; — Barette, L., Les partages d'ascendants, Rec. gén., 1961, blz. 56 en volg.).

— Terecht merkt De Page op dat de gedaanteverandering van begiftigde-deelgenoot in erfgenaam-deelgenoot onbegrijpelijk is. Wanhopig schrijft hij : « il faut s'abstenir de chercher à comprendre, la construction technique elle-même de la donation-partage étant défectueuse. En réalité, tout est à remettre sur le métier » (a.w., nr. 1702, blz. 1780, noot 209).

10. *Privatieve clause.*

De *privatieve clause*, ten onrechte veelal strafbeding geheten, wordt soms aangeprezen als het middel om betwistingen te voorkomen. In de akte van verdeling verklaren de ouders dat de kinderen die de verdeling om welke reden ook betwisten, hun aandeel in het beschikbaar gedeelte wordt ontnomen, en in hun voorbehouden erfdeel gesteld worden. De geldigheid van de *privatieve clause* zowel in de ouderlijke verdeling bij akte onder de levenden als bij akte van uiterste wil, werd steeds aangenomen voor zover dit beding geen met de openbare orde strijdige voorwaarden dekt (vgl. Cass. Fr., 25 juli 1925, S., 1925, 1, 68 ; — idem, 13 juni 1966, D.S., 1967, J., 77 ; — vgl. Schicks et Vanisterbeek, II, blz. 698).

De moderne rechtsleer meent nochtans dat de *privatieve clause* niet geldig kan gemaakt worden in een ouderlijke verdeling bij akte onder de levenden. Dergelijk beding is een *voorwaardelijke onterving* van bepaalde erfgenamen en omgekeerd een erfstelling van de andere erfgenamen ; het is een schenking van toekomstige goederen wat art. 943 B.W. verbiedt ; het is strijdig met het verbod van art. 1130 B.W. een overeenkomst over een nog niet opgevallen nalatenschap te sluiten (Beudant, VII, nr. 461, blz. 264 ; — Voirin, P. noot bij Lyon, 5 mei 1952, D., 1953, 169 ; — J.C.P., 1953, 2, 776 ; — Le Hon, A., La donation, partage d'ascendants, Rev. prat. Not., 1950, 68 ; — Thuysbaert, P., a.w., blz. 67 en volg.).

11. *Vooruitmaking van de meerwaarde.*

De schenking of het legaat bij vooruitmaking van de meerwaarde (*clause d'excédent de lot*) heeft voor doel de ongelijkheid in de toebedeling te vermijden. Daartoe verklaart de ouder-boedelverdelers dat, indien er tussen de toegedeelde kavels een waardeverschil bestaat, hij de meerwaarde ten opzichte van de minste kavel, aan de overige kinderen schenkt of legateert. Hierdoor wordt de volledige gelijkheid tussen de kavels bereikt, hetgeen de vordering tot vernietiging wegens benadeling uitschakelt.

In het opstel van Thuysbaert is dit beding op zijn deugdelijkheid onderzocht en hij stelt een verbeterde formule voor (a.w., blz. 55 en volg. ; — zie ook : Dillemans, R.,

Testamenten, blz. 306 ; — Cass. 18 april 1901, Pas., 1901, 1, 194 ; — Kortrijk, 3 december 1953, T. Not., 1954, 140).

Dit beding zal slechts nuttig zijn in de mate waarin het beschikbaar gedeelte vrij is.

12. *De uitkering wegens overbedeling.*

In dit beding schuilt voor de boedelverdeling het levenselixir. In Nederland werd dit reeds enige tijd ingezien en hier te lande heeft Thuysbaert er de aandacht op gevestigd (Luyten, E. A., De ouderlijke boedelverdeling, blz. 55 ; — Thuysbaert, a.w., blz. 80 en volg.).

Het bestaat hierin dat de ouder-boedelverdelers in de verdeling zelf de gelijkmaking der kavels voorschrijft op basis van waarderingen door deskundigen naar de waarde ten sterfdage van de in de verkaveling begrepen goederen onder verplichting tot eventuele gelijkmaking der kavels door uitkeringen in contanten.

Door deze bepaling toe te voegen aan de boedelverdeling wordt de kiem der vorderingen van art. 1079 B.W. tegen haar, uitgeroeid (Luyten, E.A., De ouderlijke boedelverdeling, blz. 56).

Weliswaar is het mogelijk de uitkeringen alleen te verplichten als er benadeling voor meer dan een vierde bestaat. Doch die beperking schakelt de bijzondere vordering tot inkorting (art. 1079, tweede lid, B.W.) niet uit (Dillemans, blz. 309).

13. *De dubbele akte.*

a) Het grote nadeel van het procédé van de dubbele akte is dat men nooit de zekerheid zal hebben dat in geval van betwisting de rechtbank hierin niet een werkelijke ouderlijke verdeling zal zien. Fiscaal is die dubbele verrichting ook dubbel belast : eerst het schenkingsrecht dan het verdelingsrecht (art. 14 Reg. W.). Weliswaar heeft het bestuur van de registratie een welwillende interpretatie van die verrichting toegelaten en zal het recht van verdeling niet gevorderd worden op een akte die vaststelt dat een vader zijn goederen gezamenlijk aan zijn kinderen heeft geschonken op voorwaarde dat zij onmiddellijk tot de verdeling overgaan onder zijn leiding en volgens zijn aanwijzingen (Werdefroy, Flor., A.P.R. Tw. Registratierechten, nr. 946, blz. 577).

Die welwillendheid van de Fiscus houdt dus voor de burgerlijke rechtbank het bewijs in dat de gezamenlijke schenking en de hierop volgende verdeling, in werkelijkheid een ouderlijke verdeling uitmaken.

b) Daarenboven kan dit procédé enkel aangewend worden voor de verdeling onder de levenden, en op voorwaarde dat al de kinderen meerderjarig en bekwaam zijn.

c) Het grote vóórdeel van dit procédé is dat de kinderen die tussen elkaar de goederen verdelen niet gebonden zijn door art. 826 en 832 B.W. De vordering tot vernietiging wegens benadeling loopt vanaf de verdeling (verjaring 10 jaar — art. 1304 B.W.), en de goederen moeten geschat worden op hun waarde ten tijde van de verdeling (art. 890 B.W.).

14. *Artikel 918 B.W.*

De beschikkingen volgens art. 918 B.W. vertonen wel enige gelijkenis met een ouderlijke verdeling met voorbehoud van vruchtgebruik. Toch zijn dit twee totaal verschillende gevallen. Niet zo duidelijk is het geval waarin al de goederen onder voorbehoud van vruchtgebruik aan één kind worden toebedeeld dat zijn broers en zusters moet uitkeren wegens overbedeling (Du Faux, H., art. 918 B.W. en ascendentenverdeling, T. Not., 1969, 129).

Het geval geregeld bij artikel 918 B.W. is een vervreemding, hetzij om niet of onder bezwarende titel, door een

ouder aan een of meer kinderen gedaan, van zijn goederen, hetzij met last van een lijfrente, hetzij met afstand van kapitaal, of met voorbehoud van vruchtgebruik.

Vervreemding met afstand van kapitaal (à fonds perdu), zijn alle vervreemdingen onder last van een op het leven gevestigde uitkering: bv. verkoop onder last van levensonderhoud, aankoop door de ouders van een onroerend goed ten voordele van een kind, onder voorbehoud van het vruchtgebruik; enz.

De Belgische rechtsleer heeft steeds aangenomen dat art. 918 B.W. toepasselijk is op de akten onder kosteloze titel (Cass. 1 juli 1864, Pas., 1864, 1, 173; — idem, 23 december 1915, Pas., 1917, 1, 4). Toen het Hof van Cassatie bij arrest van 20 januari 1950 (Pas., 1950, 1, 333; — T. Not., 1950, 84) van zijn vroeger standpunt afweek, is de wetgever in 1960 bij interpretatieve wet tussengekomen om te bepalen dat art. 918 B.W. toepasselijk is op elke vervreemding hetzij om niet hetzij onder bezwarende titel (W. 4 januari 1960).

Als de vervreemding gebeurd is onder bezwarende titel vermoedt de wet een gift. Wordt er openlijk een schenking gedaan, dan blijft het vermoeden dat het voorbehoud van vruchtgebruik of de bedongen lijfrente louter schijn zijn.

Die vervreemding moet dan ook voor de volle waarde op het beschikbaar gedeelte toegerekend worden. De begiftigde erfgenaam is derhalve vrijgesteld van inbreng, maar zo het beschikbaar gedeelte werd overschreden dient inkorting te geschieden. Die inkorting gebeurt niet in natura doch slechts in waarde.

Wanneer echter de overige kinderen in deze vervreemdingen hebben toegestemd kunnen zij toerekening noch inbreng vorderen.

Het is duidelijk dat het «vermoeden» van gift met vrijstelling van inbreng, gesteld bij art. 918 B.W., niet bestaat bij ouderlijke verdeling daar al de kinderen aan die verrichting hebben deelgenomen. Bovendien heeft de deelneming van al de kinderen aan een ouderlijke verdeling met voorbehoud van vruchtgebruik niet voor gevolg dat de daarin begrepen goederen niet moeten toegerekend worden op het beschikbaar gedeelte en niet moeten ingebracht worden. De goederen in een ouderlijke verdeling begrepen, moeten uit de rechtsaard zelf van die verrichting niet ingebracht worden, want de inbreng is een bewerking van de verdeling, en die is reeds geschied (Dekkers, III, nr. 1489, blz. 839).

Het voorbehoud van vruchtgebruik van de in de ouderlijke verdeling begrepen goederen ontnemt die verdeling de aard van beschikking onder kosteloze titel niet, en de toegedeelde kavels worden op het voorgehouden erfdeel toegerekend, ook al heeft de ouder-boedelverdelers bepaald dat hij de verdeling maakte bij vooruitgifte, buiten erfdeel en met vrijstelling van inbreng en al had hij verwezen naar art. 918 B.W., want partijen kunnen de aard van die rechtsinstelling niet wijzigen ofwel is de verrichting geen ouderlijke verdeling meer (Laurent, XV, nr. 156, blz. 197; — De Page, VIII/2, nr. 1459, blz. 1566; — Cass., 4 juli 1846, Pas., 1846, 1, 413; — Luik, 5 februari

1881, Pas., 1881, 2, 133; — Luik, 2 december 1941, Pas., 1942, 1, 64; — Kortrijk, 3 december 1953, T. Not., 1954, 141; — Gent, 18 december 1962, T. Not., 1963, 118).

Blijft dan nog het probleem van het onderscheid tussen de verrichting van art. 918 B.W. en een ouderlijke verdeling waarbij het enige onroerend goed onder voorbehoud van vruchtgebruik aan één kind wordt toebedeeld met last zijn broers en zusters een uitkering te betalen, is zulkdanige verrichting wel een ouderlijke verdeling?

De rechtspraak heeft nimmer geaarzeld in een dergelijke verrichting een ouderlijke verdeling te zien als zij werkelijk tussen alle kinderen werd gemaakt, zodanig dat zij hierdoor en meteen allen deelgenoten werden (vgl. Cass., 22 maart 1968, R.W., 1967-68, 1917; — T. Not. 1968, 137; — Rb. Aarlen, 6 juni 1913, Pas., 1913, 3, 319; — Rb. Aarlen, 9 april 1929, Rev. Prat. Not., 1930, 569; — Luik, 2 december 1941, Rev. Prat. Not., 1943, 521; — Brussel, 27 juni 1955, Rec. gén., nr. 20.308; — vgl. in dezelfde zin: Laurent, XV, nr. 68, blz. 900; — Du Faux H., Artikel 918 B.W. en ascendentenverdeling, T. Not., 1969, 129).

In het geval van art. 918 B.W. daarentegen wordt één kind begiftigd, en komen de andere slechts tussen om in die vervreemding toe te stemmen en meteen afstand te doen van hun toekomstig recht op inbreng en inkorting. Worden er alsdan tevens beschikkingen te hunnen voordele gemaakt, dan zijn dit van elkaar onderscheiden verrichtingen. Bij ouderlijke verdeling evenwel worden alle kinderen begiftigd en tot deelgenoten gemaakt, zodat zij onderling gehouden zijn tot vrijwaring en het voorrecht genieten van de deelgenoten op het onroerend goed dat aan één van hen werd toegedeeld (art. 27, 4° Hyp. W.).

Besluit.

Uit een enquête gedaan door het Studiecentrum van het Notariaat, blijkt dat het gebruik van de ouderlijke boedelverdeling in de eigenlijke vormen, sterk van provincie tot provincie verschilt.

In Limburg wordt door 40 t.h. van de notarissen de ouderlijke verdeling regelmatig aangewend, in Namen slechts door 3,2 t.h.

Voor West-Vlaanderen kwamen volgende cijfers naar voor: 28 (dikwijls), 28 (soms), 29,5 (zelden), 14,8 (nooit). Oost-Vlaanderen: 18,6 (dikwijls), 31,5 (soms), 21,5 (zelden) en 24,3 (nooit).

Die terughoudendheid is niet gerechtvaardigd als men de mogelijkheden en voordelen welke in de ouderlijke verdelingen schuilen heeft onderkend. De middelen om de gevaren welke de ouderlijke verdeling bedreigen te keren, zijn doeltreffend.

Een betere bekendheid met de ouderlijke verdeling komt én de families én het notariaat ten goede.

Geert BAERT,

Advocaat bij het Hof van Beroep.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 17 maart 1972.

Afdelingsvoorzitter : Ridder J. Rutsaert (verslaggever).

Raadsheren : MM. A. M. de Vreese, J. Gerniers,

A. Meeüs en J. Sury.

Advocaat-generaal : M. Colard.

Advocaten : Mrs. Dassesse en J. Faurès.

1. Verzet. — In burgerlijke zaken. — Middelen tot verzet — Doel. — Nietigheid.

2. Vennootschappen. — Onregelmatige vennootschap. — Vordering ingesteld door de vennoten « ut singuli et als vennoten » — Interpretatie. — Firmavennootschap. — Sanctie van art. 11, lid 3, vennootschapswet. — Overdracht van schuldvordering door een onregelmatige vennootschap aan een P.V.B.A. — Met het doel de bepaling van art. 11, lid 3, te ontduiken. — Ongeoorloofde oorzaak.

1. Art. 437 Rv., dat in verband met art. 161 Rv. dient gesteld te worden, heeft tot doel de verweerders op verzet in kennis te stellen van de middelen tot verzet en zulks reeds bij de verschijning op de terechtzitting, ten einde nutteloze verdagingen te voorkomen. De door die wetsbepalingen gestelde nietigheid maakt slechts een vormnietigheid uit, die in een privaat belang wordt voorgeschreven.

2. A. Eisers hadden hun vordering ingesteld « handelende zowel in eigen naam, ut singuli, als in hun hoedanigheid van enige leden-vennoten en vereffenaars van de feitelijke vennootschap of vennootschap onder gemeenschappelijke naam X ». Na beslist te hebben dat eisers, ut singuli, geen rechten konden doen gelden bij gebrek aan rechtsverband met de gedaagde, heeft de rechter geoordeeld dat de vordering die zij als vennoten of vereffenaars instelden alleen kan beschouwd worden als uitgaande van de onregelmatige vennootschap zelve. Die interpretatie miskent geenszins de bewijskracht van de dagvaarding.

B. Ten onrechte wordt aangevoerd dat de schuldvorderingen van een firmavennootschap de schuldvorderingen zijn « van de vennoten, gezamenlijk in die hoedanigheid », zodat de sanctie van art. 11, lid 3, vennootschapswet, niet van toepassing zou zijn op de vordering door de vennoten als vennoten ingesteld.

De firmavennootschap waarvan de stichtingsakte niet werd bekendgemaakt, bezit niettemin de rechtspersoonlijkheid, en bijgevolg een patrimonium dat onderscheiden is van dat van de vennoten. Aangezien de rechter de ontstentenis van rechtsverband tussen de eisers en de gedaagde had vastgesteld, oordeelde hij terecht dat de litigieuze schuldvordering alleen tot het patrimonium van de vennootschap behoorde.

C. Nu de rechter, onder meer op grond van het ontbreken van een werkelijke prijs, vaststelt dat de overdracht van schuldvordering door een onregelmatige vennootschap aan een P.V.B.A. enkel geschiedde met het doel de bepaling van art. 11, lid 3, vennootschapswet, te ontduiken en aan derden het voordeel van de erin gestelde sanctie te ontnemen, heeft hij, op grond van die vaststelling, de overdracht als met een ongeoorloofde oorzaak behept kunnen beschouwen.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 november 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1319, 1320, 1322, 1984, 1989 en 2003 van het Burgerlijk Wetboek, 173, 403, 414 en 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 826 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat het bestreden arrest, om het incidenteel beroep van de eisers af te wijzen, beslist « dat er geen reden is om de ontvankelijkheid van het verzet van 29 maart 1968 te beperken » en dienvolgens het goedkeurt dat de eerste rechter aan de verweerders heeft toegestaan, op hun verzet, andere middelen te doen gelden dan die van onontvankelijkheid van de vordering, afgeleid uit de bevreemde nietigheid van de dagvaardingen van 11 februari 1967 en 20 februari 1968, en van ongegrondheid van de vordering hieruit afgeleid dat de eisers « hun contractuele verplichtingen verbroken hebben en in plaats van schuldeisers te zijn, aanzienlijke bedragen verschuldigd zijn... », welke middelen in voormelde akte zijn opgegeven, en over die andere middelen beslist op de gronden, « dat aan artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is voldaan indien de akte van verzet... met redenen omkleed is, zij het enkel nopens zekere twistpunten, waar anderzijds vaststaat dat verweerder op verzet van de overige middelen van zijn tegenstander reeds voordien had kennis gekregen en eiser op verzet zich uitdrukkelijk het recht heeft voorbehouden alle andere middelen op tijd en stond te doen gelden ; ...dat ten deze vaststaat dat, op 8 januari 1968, dus vóór het verstekvonnis, de raadsman van de geïntimeerden (thans de eisers) een afschrift van conclusies uitgaande van zijn tegenpartij heeft ontvangen waarin deze de door de appellanten (thans de verweerders) aangevoerde middelen ontwikkelt en dat de geïntimeerden vóór het verzet erop geantwoord hebben ; ... dat (zij) niet kunnen staande houden zich over de draagwijdte en de ernst van het verzet geen rekenschap te hebben kunnen geven ; ...dat de omstandigheden dat de eerste dagvarding tegen een dode was gericht en de geïntimeerden van deze instantie afstand doen, niet van die aard zijn dat zij aan de brieven en conclusies die naar aanleiding van voormelde dagvaarding tussen de partijen werden gewisseld alle draagwijdte ontnemen, nu de gedingvoerende partijen met Hubert Zettelmeyer klaarblijkelijk de firma « Hubert Zettelmeyer » beoogden ; ... dat geen enkele wetsbepaling midelen, welke in de redenen van het verzet niet zijn begrepen, met onontvankelijkheid treft wanneer vaststaat dat verweerder op verzet van deze middelen kennis heeft gehad en ze zelfs vóór het verzet heeft besproken ; ...dat indien in het verzet niet uitdrukkelijk opnieuw zijn aangevoerd geworden middelen welke reeds waren ontwikkeld in vroegere conclusies, deze leemte de belangen van de verweerders op verzet niet heeft kunnen schaden ; ...dat de exceptie door geïntimeerden opgeworpen derhalve bij toepassing van artikel 173 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering tevens van de hand dient gewezen te worden » ;

terwijl, eerste onderdeel, de akte van verzet de middelen van de opposant inhoudt (artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering), wat de opposant niet ontvankelijk maakt om andere middelen aan te voeren dan die welke hij heeft aangegeven in bedoelde akte, die aan de andere partij in de termijn van de wet is betekend ; het ontbreken van aanduiding in de akte van de feitelijke midelen en de rechtsmiddelen die de intrekking van de aangevallen beslissing rechtvaardigen een onregelmatigheid ten gronde is welke, indien de partij zich daarop

beroep, zelfs bij afwezigheid van grieven dient te worden uitgesproken, en terwijl de rechter derhalve de exceptie niet kon afwijzen bij toepassing van artikel 173 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zonder die wetsbepalingen te schenden (schending van de artikelen 173, 414 en 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering); terwijl de gelijke formule van de akte van 29 maart 1968, die «alle andere middelen op tijd en stond te doen gelden» voorbehoudt, niet zonder miskenning van de bewijskracht van die akte kan worden toegepast op midde-len welke de opposanten bij hypothese reeds voorheen zouden hebben doen gelden (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek), en evenmin strookt met het voorschrift van de wet (schending van artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering);

tweede onderdeel, de kennis door de oorspronkelijke eiser van de verweermiddelen van zijn tegenstanders en de bespreking van die middelen vóór het verzet niet in aanmerking kunnen komen om, in voorkomend geval, de striktheid van de in artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering neergelegde regel soepeler te maken dan indien bedoelde middelen die zijn welke de partij, thans opposante, zelf of door een gemachtigde heeft meegedeeld aan de oorspronkelijke eiser (schending van de artikelen 421 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1984, 1989 en 2003 van het Burgerlijk Wetboek), de overstreden middelen die zijnde van officieuze conclusies welke de rechter constateert te zijn genomen «voor zoveel als nodig door Hubert Zettelmeyer die overleden was», de beslissing de exceptie van de eisers slechts heeft kunnen afwijzen wegens de verkregen kennis en de door hen gedane bespreking van bedoelde middelen met schending van bovengemelde wettelijke regels (schending van artikelen 421 en 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1984, 1989 en 2003 van het Burgerlijk Wetboek) en met miskenning van de bewijskracht van het geschrift van 29 maart 1968 (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek); zo het arrest vaststelt dat «de gedingvoerende partijen met Hubert Zettelmeyer klaarblijkelijk de firma Hubert Zettelmeyer beoogden», er blijft dat deze stelling ononderbroken werd bestreden door de verweerders tot met de afstand, door de eisers in hun tweede aanvullende conclusies van 15 mei 1970, van het door hun exploit van 11 februari 1967 ingeleide geding; de kennis van de overstreden middelen waarvan het arrest gewaagt derhalve de kennis niet kan zijn door het arrest van de middelen door de verweerders voorbehouden in hun akte van verzet van 29 maart 1968, tenzij met schending van het gerechtelijk contract, aangegaan door de conclusies welke de partijen vóór bedoelde afstand van geding hadden genomen (schending van artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek), en met miskenning van de bewijskracht van de conclusies die tot dan toe door de verweerders waren genomen (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek), en dienvolgens door de beslissing niet in aanmerking kon worden genomen om de exceptie van de eisers af te wijzen (schending van de artikelen 421 en 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en 97 van de Grondwet);

derde onderdeel, de afstand van geding, die door het arrest zonder voorbehoud wordt gedecreteerd, inhoudt dat de zaken worden teruggebracht in dezelfde staat alsof er geen door het exploit van de eisers van 11 februari 1967 ingeleid geding geweest was (artikel 826 van het Gerechtelijk Wetboek, oud artikel 403 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering); door niettemin een uitwerking tussen partijen te geven aan conclusies welke in bedoeld geding officieus werden meegedeeld en aan de kennis of aan de bespreking van de daarin vervatte middelen, het arrest artikel 826 van het Gerechtelijk Wetboek (of, voor

zoveel als nodig, artikel 403 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) schendt; terwijl het arrest, door op die gronden de exceptie van de eisers af te wijzen, de artikelen 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en 97 van de Grondwet schendt;

Overwegende dat artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, hetwelk in verband dient gesteld te worden met artikel 161 van gezegd wetboek, tot doel heeft de verweerders op verzet in kennis te stellen van de midde-len tot verzet en zulks reeds bij de verschijning op de terechtzitting, ten einde nutteloze verdagingen te voorkomen; dat de door die wetsbepalingen gestelde nietigheid slechts een vormnietigheid uitmaakt, die in een privaats belang wordt voorgeschreven;

Overwegende dat, met betrekking tot de door de eisers op grond van artikel 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ingeroepen nietigheid van de akte van verzet, die van de verweerders uitgaat, in zover zekere middelen erin niet werden aangeduid, het Hof van beroep dit verzuim dienvolgens terecht als een vormverzuim heeft beschouwd dat, vermits het ten deze de belangen van de eisers niet kon schaden, geen nietigheid meebracht; dat het arrest inderdaad constateert eerst dat de akte van verzet gemotiveerd was en, in 't bijzonder, de nietigheden van de inleidende dagvaardingen inriep, ten tweede dat de eisers van de andere bedoelde middelen in kennis werden gesteld door vroegere conclusies genomen op naam van Zettelmeyer Hubert, handelende onder de firma-naam «Firma Hubert Zettelmeyer», conclusies waarvan hun niet kon ontgaan dat zij niettegenstaande hun opschrift in werkelijkheid voor de «Firma Hubert Zettelmeyer» genomen waren en die klaarblijkelijk deze firma beoogden; eindelijk dat de eisers zelf die conclusies vóór het verzet hebben besproken;

Overwegende dat het arrest, door alzo te beslissen de bewijskracht van de akte van verzet niet miskent; dat, wat de miskenning betreft van de bindende kracht en de bewijskracht van de conclusies van de partijen, het middel in gebreke blijft de conclusies te bepalen waarover het gaat;

Overwegende dat zo de eisers, na op 20 februari 1968 een nieuwe dagvaarding aan gezegde firma te hebben gestuurd, afstand deden van de procedure ingesteld bij de op 11 februari 1967 aan Zettelmeyer Hubert gerichte dagvaarding, zulks niet wegneemt dat de eisers, vóór het decreteren van die afstand door het arrest, regelmatig van de litigieuze middelen kennis kregen;

Overwegende dat het middel dienvolgens niet kan aangenomen worden;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 537, 1134, 1197, 1200, 1214, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 7 en 8 van de Hypotheekwet van 16 december 1851, 1, 2, 11, lid 3, 15, 17 en 189 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, en 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden arrest onontvankelijk verklaart de eis, ingesteld door de litisconsorten Verbist (de eisers sub 2) als enige vennoten en vereffenaars van de onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam «Gebroeders Verbist Frères» waarmee de verweerders gecontracteerd hadden, om de redenen dat deze vordering «alleen kan worden beschouwd als ingesteld ten verzoeken van deze vennootschap zelve» en «dat, nu deze vordering uitgaat van een onregelmatige vennootschap, waarvan de akte van oprichting nooit werd bekendgemaakt, zij noodzakelijk ingaat tegen hetgeen bij artikel 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen wordt voorgeschreven»;

terwijl, eerste onderdeel, de inleidende exploit met hun bijlagen en de conclusies van de eisers niet uitsloten dat deze laatsten als enige vennoten van de tussen hen

bestaan hebbende onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam, de schuldvorderingen uitoefenden welk zij op de verweerster hadden en welke uit de eenzijdige verbreking van het contract voortsporen; de grond, dat de vordering « alleen » kon worden beschouwd als door de vennootschap ingesteld het gerechtelijk contract schendt (schending van artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek) en de bewijskracht miskent van voormelde akten, inzonderheid van de dagvaarding van 20 februari 1968 en de daarbij gevoegde overeenkomst van 30 december 1966 (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek);

tweede onderdeel, onder voorbehoud van de scheiding van de patrimonien, de persoonlijkheid van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam praktisch gelijk is aan die van de vennoten, die zelf handel drijven onder een firmanaam, en terwijl, zo deze laatsten gehouden zijn tot de schulden van de vennootschap alsof het hun eigen schulden zijn (artikel 17 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen), hieruit valt af te leiden dat, als keerzijde daarvan, de schuldvorderingen van de vennootschap in gemeenschappelijke naam de schuldvorderingen zijn van de vennoten, gezamenlijk in die hoedanigheid; terwijl, door uit te sluiten dat door hun dagvaarding de eisers, als vennoten, hun schuldvordering op de verweerders konden uitoefenen, het arrest de gevolgen miskent, ten aanzien van de patrimonialiteit van de vennootschaps-schuldvorderingen, van de rechtspersoonlijkheid met onvolkomen gehalte van de vennootschappen onder gemeenschappelijke naam (schending van alle in het middel aangeduide bepalingen, uitgezonderd de artikelen 1134, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen en 97 van de Grondwet); terwijl, aangezien de grond van niet-ontvankelijkheid, omschreven in artikel 11, lid 3, niet toepasselijk is op de vordering ingesteld door de eisers in hun hoedanigheid van vennoten van een onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam, de in het arrest gedane aanhaling van die tekst de onontvankelijkheid welke het decreeteert niet kan rechtvaardigen (schending van deze wetsbepaling en van artikel 97 van de Grondwet):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de eisers Verbist hun vordering instelden « handelende zowel in eigen naam, ut singuli, als in hun hoedanigheid van enige leden-vennoten en vereffenaars van de feitelijke vennootschap of vennootschap onder gemeenschappelijke naam « Verbist Frères en/of Gebroeders »;

Overwegende dat het Hof van beroep, na beslist te hebben dat de genaamden Verbist, ut singuli, geen rechten konden doen gelden bij gebrek aan rechtsverband met de partij Zettelmeyer, oordeelt dat de vordering die zij als vennoten en vereffenaars instelden alleen kan beschouwd worden als uitgaande van de onregelmatige vennootschap zelve;

Overwegende dat het Hof van beroep, door die interpretatie geenszins de bewijskracht van de bedoelde procedure-akten miskent; dat na de vordering te hebben onderzocht uit het standpunt van de eigen rechten van de genaamden Verbist, er geen andere mogelijkheid openstond dan de vordering nog te onderzoeken als uitgaande van de vennootschap zelve;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de eisers ten onrechte aanvoeren dat de schuldvorderingen van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam de schuldvorderingen zijn « van de vennoten, gezamenlijk in die hoedanigheid », zodat de sanctie van artikel 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, zijnde de niet-

ontvankelijkheid van de vordering, ingesteld door de vennootschap waarvan de stichtingsakte niet werd bekendgemaakt, niet van toepassing zou zijn op de vordering door hen zelf als vennoten ingesteld;

Overwegende dat de vennootschap onder gemeenschappelijke naam waarvan de stichtingsakte niet werd bekendgemaakt, neittemin de rechtspersoonlijkheid bezit, en bijgevolg een patrimonium dat onderscheiden is van dat van de vennoten; dat, vermits het hof van beroep de ontstentenis van rechtsverband tussen de partij Zettelmeyer en de genaamden Verbist had vastgesteld, het terecht geoordeeld heeft dat de litigieuze schuldvorderingen alleen tot het patrimonium van de vennootschap behoorden;

Dat het tweede onderdeel naar recht faalt;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 8, 537, 1101, 1102, 1106, 1126, 131, 1133, 1134, 1135, 1142, 1594, 1598, 1689 en 1690 van het Burgerlijk Wetboek, 7 en 8 van de hypotheekwet van 16 december 1851, 2, 4, 11, lid 3, 15 en 178 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen en 97 van de Grondwet,

doordat, nu het arrest moest kennis nemen van de vorderingen, respectievelijk ingesteld in een zelfde geding tegen de verweerders: 1) door de eisers sub 2 in hun eigen naam ut singuli, 2) door dezelfde in hun hoedanigheid van enige leden-vennoten en vereffenaars van de onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam « Gebroeders Verbist Frères », en 3) (en in hoofdorde) door eerste eiseres als overnemer van alle schuldvorderingen van de andere eisers, te welken titel ook, op de verweerders tengevolge van de eenzijdige verbreking van een contract van concessie van uitsluitende verkoop met onbepaalde duur, na te hebben vastgesteld dat zowel voor het Landgericht te Trier, waar zij als eisers optraden, als bij wijze van verweer in de vordering nr 1 van het onderhavig geding, de verweerders het bestaan van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam hadden erkend, en na de vordering nr 1 ongegrond en de vordering nr 2 onontvankelijk te hebben verklaard bedoeld arrest uitspraak doende over de vordering nr 3, deze insgelijks ongegrond verklaart, om de redenen dat: a) de cessie van schuldvordering nietig was wijl zij op een onrechtmatige oorzaak beruiste, « ...bedoelde overeenkomst derhalve tot doel heeft de wet te omzeilen, door de derden het middel uit handen te nemen dat de wetgever door artikel 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen ter beschikking heeft gesteld ter vrijwaring van het algemeen belang », en b) in de onderstelling dat die cessie geldig is, de overnemer niet meer rechten kon hebben dan de overlater, « de betwiste cessie onmogelijk tot gevolg kan hebben het afgestane recht te zuiveren van de gebreken welke het aankleven », waaruit volgt dat de verweerders ten opzichte van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid Verbist gerechtigd blijven zich beroepen op voornoemd artikel 11, lid 3;

terwijl, eerste onderdeel, uit het bestaan van de onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam « Gebroeders Verbist Frères », onder meer voor haar vereffening (artikel 178 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen), de patrimonialiteit in haren hoofde voortvloeit van de schuldvorderingen ontstaan uit tot haar maatschappelijk doel behorende verrichtingen (artikelen 2, 4 en 15 van evengenoemde wetten 7 en 8 van de hypotheekwet); de procedurehindernis, die voortspruit uit artikel 11, lid 3, de instelling van de vordering door de onregelmatige vennootschap belet, maar noch de substantie van het recht, noch de rechtsbekwaamheid daarover te beschikken aantast (de artikelen 8, 537, 1594, 1598, 1689 en 1690 van het Burgerlijk Wetboek); de overeenkomsten de partijen die ze hebben aangegaan tot wet strekken en te goeder trouw moeten worden ten uitvoer gebracht (ar-

tikelen 1134 en 1135 van het Burgerlijk Wetboek), de eruit voortvloeiende verbintenissen elkaars tegenprestatie zijn (artikelen 1101, 1102, 1106 en 1126 van het Burgerlijk Wetboek) en, bij niet-tenuitvoerbrenging, in schadevergoeding worden opgelost (artikelen 1142 en 1145 van het Burgerlijk Wetboek); terwijl uit voormeld artikel 11, lid 3, dat niet van openbare orde is, voor de schuldenaar geen enkel verkregen recht op niet-delging van zijn schuld voortvloeit (artikelen 6, 1131 en 1133 van het Burgerlijk Wetboek); terwijl, door te weigeren de verweerders te dwingen tot delging van hun schuld jegens eerste eiseres, overnemer van de schuldvordering, die haar rechten heeft ontvangen van de vennoten-evereffenaars van de onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam, onder voorwendsel van nietigheid van de cessie wegens onrechtmatige oorzaak, het arrest meergemeld artikel 11, lid 3, en de gezamenlijke, in dit onderdeel van het middel aangeduide wetsbepalingen schendt, en niet passend met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, artikel 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen een rechtsplegingsexceptie is, die enkel kan worden opgeworpen tegen de vordering, ingesteld door een vennootschap waarvan de akte van oprichting niet zal zijn bekendgemaakt; terwijl, door de vordering ingesteld door de eerste verweester (lees eiseres) personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid Verbist, regelmatige en overnemende vennootschap, ongegrond te verklaren om de reden dat het door haar verworven recht aangetast zou blijven door het gebrek waardoor het in het patrimonium van de overlater was aangetast, het arrest de wettelijke regel van zijn aard afwendt, door hem tot een grondregel te maken (schending van meergemeld artikel 11, lid 3), en de gevolgen daarvan uitbreidt buiten de grenzen die de tekst ervan toelaat (schending van dezelfde bepaling en van artikel 97 van de Grondwet);

Overwegende dat het arrest in feite en dienvolgens op onaantastbare wijze vaststelt, onder meer op grond van het ontbreken van een werkelijke prijs, dat de overdracht van schuldvordering door de onregelmatige vennootschap onder gemeenschappelijke naam aan de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid «Verbist» enkel geschiedde met het doel de bepaling van artikel 11, lid 3, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen te ontduiken en aan de derden het voordeel van de erin gestelde sanctie te ontnemen;

Overwegende dat het hof van beroep, op grond van die vaststelling, de overdracht als met een ongeoorloofde oorzaak behept heeft kunnen beschouwen en aldus een passende reden heeft opgegeven om gezegde overdracht nietig te verklaren;

Overwegende dat, door de overdracht wegens wetsontduiking, nietig te verklaren, het arrest, verre van bovenvermelde wetsbepaling van haar doel af te wenden, integendeel er de normale uitwerking van verzekerd heeft;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

NOOT. — Zie de voetnoot onder Cass., 4 september 1967, Pas., 1968, I, 64, betreffende het verschil tussen de artikelen 161 en 437 Rv. Vgl. art. 1047, lid 4, Ger. Wb.

«Het probleem van de openlijk samen handeldrijvende personen» wordt uitvoerig onderzocht door J. Ronse, «Algemeen deel van het vennootschapsrecht», (1970), blz. 161 e.v.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 10 maart 1972.

Afdelingsvoorzitter : Ridder J. Rutsaert.

Raadsheren : MM. A. Wauters, A.M. de Vreese (verslaggever), A. Meeûs en J.A. Sury.

Eerste advocaat-generaal : M. Paul Mahaux.

Cassatie. — Voorziening tegen beslissing van de raad van de Orde der Geneesheren.

Voor de voorziening in cassatie tegen de beslissingen van de raden van beroep van de Orde der Geneesheren is de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van cassatie vereist.

Hainaut t./ Orde der Geneesheren.

Gelet op de bestreden beslissing, op 8 maart 1971 gewezen door de Raad van beroep, met het Nederlands als voertaal, van de Orde der geneesheren;

Over het middel van niet-ontvankelijkheid door het openbaar ministerie ambtshalve opgeworpen;

Overwegende dat luidens artikel 26 van het koninklijk besluit nummer 79 van 10 november 1967 betreffende de Orde der geneesheren, gewijzigd door artikel 66 van de wet van 15 juli 1970 tot wijziging van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek en van andere wetsbepalingen, voor de procedure in cassatie tegen de beslissingen van de raden van beroep van de Orde der geneesheren, behalve in dat artikel bepaalde afwijkingen, dezelfde regelen gelden als in burgerlijke zaken;

Overwegende dat de voorziening werd ingesteld zonder tussenkomst van een advocaat bij het Hof van cassatie;

Dat zij dienvolgens niet ontvankelijk is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9° Kamer. — 9 maart 1972.

Voorzitter : M. Liard.

Raadsheren : M. Boon en Mevr. De Man.

Advocaten : Mrs. Wegge, De Meester, R. Roland en J. Hellemans.

1. Deskundige. — Hulp van een technisch bureau. — Eigen overtuiging van de deskundige.
2. Aannemer. — Schade door gebrekkige uitvoering. — Aansprakelijkheid.

1. De door de rechtbank benoemde deskundige had met akkoord van de partijen een beroep gedaan op een technisch bureau.

Zelfs indien dit bureau conclusies verbindt aan zijn technische vaststellingen, brengt dat nog niet de nietigheid mee van het tot dezelfde conclusies komende verslag van de deskundige, van wie niet blijkt dat hij zijn opdracht aan het bureau heeft gedelegeerd en die zijn eigen overtuiging expliciet heeft weergegeven.

2. De aannemer is aansprakelijk voor de schade voortvloeiende uit grondverzakkingen die te wijten zijn, niet aan een verkeerde conceptie van het werk, maar aan de

gebrekkige dichting van de aansluiting der door hem gelegde rioleringsbuizen.

Gemeente Reet t./ De Wit en Wijckmans.

Gezien in eensluidende eerste grosse het vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, de dato 12 februari 1970, van hetwelk geen betekening wordt voorgelegd en tegen hetwelk op 25 april 1970, bij verzoekschrift, een naar termijn en vorm regelmatig beroep werd ingesteld ;

(...)

Wat betreft de nietigheid van het deskundig verslag De Nil

Aangezien de eerste rechter ten onrechte het verslag van deskundige De Nil nietig verklaarde, omdat het studie-bureau Adinco eigen conclusies had getrokken, die zonder meer zouden overgenomen zijn door deskundige De Nil, die aldus mogelijk geen voldoende objectiviteit zou hebben bezeten om zijn eigen overtuiging weer te geven ;

Aangezien, in de veronderstelling dat het studiebureau Adinco, dat met akkoord van partijen werd aangesteld, en waarvan de opdracht niet uitdrukkelijk blijkt omschreven geweest te zijn, zijn opdracht zou te buiten gegaan zijn door conclusies te verbinden aan zijn technische vaststellingen, dit nog niet de nietigheid zou medebrengen van het tot dezelfde conclusies komende verslag van deskundige De Nil, van dewelke niet blijkt dat hij zijn opdracht aan het studiebureau Adinco zou gedelegeerd hebben, en die zijn eigen overtuiging expliciet heeft weergegeven ;

Aangezien het Hof door de opeenvolgende deskundige onderzoeken voldoende werd voorgelicht om ten gronde te beslissen ;

Ten gronde :

Aangezien uit het verslag De Nil en het door het studiebureau Adinco gedane bodemonderzoek blijkt dat de reeds door deskundige Blockmans vastgestelde ondichtheid der aansluitingen van de riolering, niet te wijten is aan de door partij De Wit ingeroepen ongeëigende conceptie der werken in functie van de bodemgesteldheid ;

Aangezien integendeel uit deze deskundige verslagen en uit het geheel der aan het Hof voorgelegde documenten dient afgeleid te worden, dat de vastgestelde verzakkingen hun oorsprong vinden in de gebrekkige uitvoering der werken ;

Aangezien het door de gemeente Reet op de uitvoering der werken uitgeoefende toezicht de verantwoordelijkheid van de aannemer niet wegneemt, temeer dat de gebrekkige samenstelling van de dichtingsmaterie en/of het onvoldoende aanstrijken der dichtingen, die de oorzaak zijn van de vastgestelde gebreken, geen onmiddellijk zichtbare tekortkomingen uitmaken ;

Aangezien de vordering van partij De Wit, die gehouden was tot herstelling van het door haar tekortkoming ontstane schade, dan ook ongegrond is, met inbegrip van de rekening van 23 december 1966 ten bedrage van 19.650 F, die gedeeltelijk betrekking heeft op de verbreding van de betonnen steunen der aansluitingen en de ommanteling van deze aansluitingen, deze bijkomende werken rechtstreeks noodzakelijk geworden zijnde ingevolge de uit haar tekortkomingen ontstane toestand ;

Aangezien de vordering van partij Wijckmans principieel gegrond is zowel tegenover de gemeente Reet, eigenares

van de betrokken wegenis, die instaat voor de schade van de zaken die zij onder haar bewaring heeft, als tegenover partij De Wit, die door haar fout de schade veroorzaakte ;

Aangezien nochtans partij De Wit, de fout in haren hoofde bewezen zijnde, en daartoe ook gehouden zijnde ingevolge artikel 30 B van de bijlage van het koninklijk besluit van 5 oktober 1955 tot regeling van de overeenkomsten betreffende de aannemingen van werken, leveringen en transporten voor rekening van de Staat, naar dewelke het typebestek nr. 173 van de gemeente Reet uitdrukkelijk verwees, de gemeente Reet dient te vrijwaren voor de te haren laste ten opzichte van Wijckmans uitgesproken veroordelingen, de desbetreffende eis ingevolge artikel 813 van het Gerechtelijk Wetboek kunnende gesteld worden bij eenvoudige conclusies ;

Aangezien deskundige Blockmans bij de berekening der schade, het bouwen van een nieuwe voorgevel geschat zijnde op 88.100 F, terecht een aftrek deed hoofdens vetusteit, geraamd op 40% zodat blijft 52.860 F, welk bedrag te vermeerderen is met het wegens gebruiks-derving gevorderd bedrag van 2.400 F, dat verantwoord voorkomt ;

Om deze redenen,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Ontvangt het beroep en het incidenteel beroep ;

Doet het bestreden vonnis te niet ;

Opnieuw wijzende :

Verklaart de vordering van de consoorten De Wit tegen de gemeente Reet ontvankelijk doch ongegrond en wijst er hen van af ;

Verklaart de vordering van Wijckmans Jozef ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond ;

(...)

NOOT. — Het vonnis, gewezen door de vijfde kamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen op 12 februari 1970, dat door bovenstaand arrest wordt hervormd, verscheen in het R.W. 1969-1970, 1393.

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e Kamer. — 20 januari 1972.

Voorzitter : M. Beeckman.

Raadsheren : MM. Soetaert en Lamiroy.

Advocaten : Mrs. Smetryns en Sevens
loco Verschoore.

**Verzekeringsovereenkomst. — Opzegging wegens verzwa-
ring van risico. — Nadien ongeval en strafrechtelijke
veroordeling. — Rechtstreekse actie van het slachtof-
offer tegen verzekeraar. — Beëindiging van verzeke-
ringsovereenkomst kan door de verzekeraar niet aan
derde tegengesteld worden tenzij opzeggingsbrief vaste
datum heeft. — Art. 1328 B.W.**

*Verzekeringsovereenkomst opgezegd door verzekeraar
wegens verzwa-
ring van het risico (art. 30, § 5, polis),
behoudens instemming van de verzekerde met verho-
ging van de premie. — Geen antwoord noch terugzen-
ding van het verzekeringsbewijs (groene kaart).*

*Naderhand veroorzaakt de verzekerde een aanrijding
en wordt strafrechtelijk veroordeeld wegens onopzette-
lijke verwondingen en wegens het in het verkeer brengen
van een motorrijtuig zonder dat zijn burgerrechtelijke
aansprakelijkheid deswege door verzekering gedekt was ;*

hij wordt tevens veroordeeld tot vergoeding van het slachtoffer, burgerlijke partij, maar is niet solvent.

Het slachtoffer stelt de rechtstreekse vordering in tegen de verzekeraar van de schadeverwekker (art. 6, wet 1-7-1956).

Het beëindigen van de verzekeringsovereenkomst vóór het schadegeval kan door de verzekeraar aan het slachtoffer, derde met rechtsvordering krachtens eigen recht, niet tegengesteld worden tenzij de opzeggingsbrief vaste datum heeft.

Vaste datum heeft niet de aangetekende opzegging, vermits deze niet beantwoordt aan het vereiste van artikel 1328 B.W., terwijl het geding ter zake niet blijkt te gaan tussen handelaars. Het strafvonnis vermeldt de oorzaak van het ontbreken van verzekering niet en kan de stelling van de verzekeraar derhalve niet baten.

J. Van de Steene t./N.V. Groep Josi.

Overwegende dat, op 26-2-1969, de reglementair gestationeerde wagen van appellant aangereden werd door de personenwagen Opel bestuurd door Machado de Oliveira; dat deze door in kracht van gewijsde correctioneel vonnis dd. 16-1-1970 veroordeeld werd: 1) wegens het onopzettelijk toebrengen van slagen en verwondingen bij het plegen van een verkeersongeval; 2) wegens het in het verkeer brengen van een motorrijtuig zonder dat zijn burgerlijke aansprakelijkheid door verzekering gedekt was; 3) tot betaling aan appellant, die zich burgerlijke partij stelde, van een schadevergoeding in hoofdsom groot 17.075 fr.;

Overwegende dat appellant tegen geïntimeerde, assuradeur van de burgerlijke aansprakelijkheid van Machado de Oliveira, het herstel van zijn schade opvordert op grond van art. 6 der wet van 1-7-1956, houdende regeling van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering ter zake van het gebruik van motorrijtuigen; dat de eerste rechter, aannemende dat geïntimeerde de verzekeringsovereenkomst met Machado de Oliveira vóór de datum van het ongeval had opgezegd, beslist heeft dat deze resiliatie aan appellant kan worden tegengeworpen;

Overwegende dat Machado de Oliveira, voor een periode gaande van 25-8-1969, verzekeringspremies betaalde tot waarborg van de burgerlijke aansprakelijkheid van de bestuurder van zijn personenwagen Opel (verklaring verzekeringsmakelaar); dat geïntimeerde voor het schadegeval van 26-2-1969 dekking afwijst onder aanvoering dat de verzekeringsovereenkomst met ingang van 21-1-1969 verbroken werd; dat fotocopie wordt overgelegd van de aangetekende brief dd. 6-1-1969 waarbij door geïntimeerde aan Machado de Oliveira wordt genotificeerd dat zij, wegens verzwaring van het risico, bij toepassing van art. 30, § 5, der polis aan de verzekeringsovereenkomst een einde maakt tegen 21-1-1969, behoudens zijn schriftelijke toestemming in de verhoging der premie tot 11.522 fr.; dat Machado de Oliveira, ofschoon in voormelde brief aangemaand tot teruggave, op de datum van het verkeersongeval nog houder was van het verzekeringsbewijs;

Overwegende dat art. 6 van de wet van 1-7-1956, in hoofde van appellant, tegen geïntimeerde een eigen recht op schadeloosstelling vestigt, op voorwaarde van het bestaan van een verzekeringsovereenkomst tussen haar en Machado de Oliveira, op het ogenblik dat deze met zijn personenwagen Opel de schade veroorzaakte; dat, de bijzondere bewijsvoering desbetreffende door artikel 13 ingesteld nog niet van toepassing zijnde, het geïntimeerde toegelaten is, overeenkomstig het gemeen recht, het bewijs te leveren dat de verzekeringsovereenkomst vóór de datum van het schadegeval een einde genomen had;

Overwegende dat geïntimeerde, met toepassing van art. 30, § 5, der polis, de verzekeringsovereenkomst tegen 21-1-1969 heeft opgezegd na de aangifte van een vroeger

ongeval en uitbetaling van vergoedingen; dat het vroegere ongeval met uitkering van vergoeding niet ipso facto resiliatie tot stand brengt, maar geïntimeerde het recht geeft voor deze te opteren;

Overwegende dat de benadeelde derde, die tegen de assuradeur een eigen recht op schadeloosstelling heeft, met en door het schadegeval geïdentificeerd wordt; dat na het schadegeval de bindende kracht van de verzekeringsovereenkomst, voorwaarde van zijn rechtstreekse vordering, door schikkingen tussen contractanten niet kan worden tenietgedaan;

Overwegende dat geïntimeerde het ontbreken van een verzekeringsovereenkomst steunt op de eenzijdige opzegging bij aangetekende brief dd. 6-1-1969; dat deze onderhandse akte, om aan appellant als derde te kunnen worden tegengeworpen, vaste datum moet verkregen hebben voordat het schadegeval plaats greep;

Overwegende dat de strafrechterlijke veroordeling van Machado de Oliveira om op 26-2-1969, datum van het ongeval, zijn personenwagen Opel op de openbare weg te hebben gebracht zonder dat de burgerlijke aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig aanleiding kon geven, naar de vereisten van artikel 2 van de wet van 1-7-1956, door verzekering gedekt was, niet noodzakelijk impliceert dat de verzekeringsovereenkomst ter oorzaak van opschorting of ontbinding opgehouden had te bestaan; dat het correctioneel vonnis dd. 16 januari 1970, de oorzaak van het ontbreken van verzekering of dekking niet vermeldt en derhalve aan de brief tot opzegging van de verzekeringsovereenkomst geen vaste datum geeft;

Overwegende dat niet wordt aangevoerd en ook niet bewezen is, dat de verzekeringsovereenkomst in hoofde van beide contractanten een handelskarakter heeft; dat derhalve de opzeggingsbrief enkel vaste datum kan verwerven door de middelen bepaald in art. 1328 B.W.; dat ten overstaan van appellant het rechtsgeldig bewijs ontbreekt dat, vóór de datum van het schadegeval, aan de verzekeringsovereenkomst een einde werd gemaakt;

Overwegende dat het gevorderde schadebedrag niet betwist wordt;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Alle andere en meeromvattende conclusies als ongegrond verwerpend;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond;

Derhalve vernietigt het bestreden vonnis en opnieuw wijzende,

Veroordeelt geïntimeerde om aan appellant als schadevergoeding te betalen de som van 19.240 frank, te vermeerderen met gerechtelijke rente op een bedrag van 18.014 fr. vanaf 16 januari 1970 en op het saldo vanaf de datum der dagvaarding;

Veroordeelt geïntimeerde in de kosten van beide instanties.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

XXVe RECHTSKUNDIG CONGRES TE BRUSSEL OP 27 MEI 1972

XXVe Rechtskundig Congres te Brussel op 27 mei 1972

27 mei 1972 is een datum met een gulden klank in de annalen van de Vlaamse Juristenvereniging: te Brussel werd het 25e congres van de Vereniging gehouden, in de lokalen van het Instituut voor Sociologie aan de Johanna-laan. Een driehonderdtal juristen betuigden door hun aanwezigheid hun vreugde bij dit jubileum en hun blijvende belangstelling voor de activiteiten van de Vereniging.

De regelingscommissie onder leiding van Prof. F. De Pauw had werkelijk het uiterste gedaan om de organisatie op perfecte wijze te verzorgen. Reeds kort na 9 uur verdong zich een talrijk gezelschap in de hall van het Instituut, mooi versierd met bloemen, waar aan al de deelnemers een kop koffie werd aangeboden. De bijzonderste belgische uitgeverijen van juridische werken hadden een uitgebreide boekententoonstelling ingericht waar, naast de belgische uitgaven, ook een rijke keus van Noord-Nederlandse publikaties uitgesteld was.

De openingsvergadering had plaats in het groot auditorium van het Instituut dat volledig gevuld was.

Tussen het groot aantal eminente persoonlijkheden die aan het Congres deelnamen kunnen wij hier enkel vermelden de heren staatsministers P. Struye, voorzitter van de Senaat en P. Vermeylen, de minister van financiën A.J. Vlerick, de heer R. Vandekerckhove, voorzitter van de Cultuurraad van de Nederlandse cultuurgemeenschap, de heer W.J. Ganshof van der Meersch, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, de heer J. Mertens de Wilmars, rechter in het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen, de heer J. Krings, koninklijk commissaris voor de gerechtelijke hervorming, de heer F. Lepage, eerste-voorzitter van de Raad van State, de heer J. Matthijs, procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent, de heer R. Vandeputte, gouverneur der Nationale Bank en verder talrijke senatoren en volksvertegenwoordigers, rectoren onzer universiteiten, hoogleraren, raadsheren in de Hoven van Cassatie en van Beroep, leden van de parketten-generaal, leden van de Raad van State, meerdere voorzitters van onze rechtbanken, magistraten van zetel en parket, stafhouders, advocaten, notarissen en bedrijfsjuristen.

Professor Mr. Ridder René Victor opende, als Voorzitter der V.J.V., dit congres.

Na een hartelijk welkom had hij woorden van dank, in de eerste plaats voor Prof. Dr. Gerlo, rector der V.U.B., en voor de Raad van Beheer der Universiteit, voor het bereidwillig ter beschikking stellen van lokalen en diensten. Hij sprak zijn waardering uit voor de buitengewone inspanningen van het inrichtend Comité, dat geleid werd door Prof. Fr. De Pauw, decaan van de Rechtsfaculteit, Mr. H. Peé en raadshere Th. Versée. Deze konden rekenen op de dynamische inzet van de Heer Van Miert, welke hij de spil noemde van dit Comité, samen met de Heren Desmedt en Raes.

Zeër bijzonder dankte de Voorzitter de preadviseurs voor hun bijdragen met uitnemende wetenschappelijke waarde, evenals diegenen die bereid waren als voorzitter, secretaris en paneelleden van de verschillende secties op te treden.

In het bijzonder noemde hij Mr. K. Van Baarle, die als Secretaris-generaal sedert jaren bestendig op de bres staat voor de Vereniging.

Prof. Mr. Ridder R. Victor wees op het belang van de wetenschappelijke Congressen, waarvan de resoluties herhaaldelijk aanzienlijke invloed hebben gehad op wetgeving en rechtspraak.

Hij herinnerde eraan dat het eerste wetenschappelijk congres, onder voorzitterschap van Mr. Juliaan Van der Linden, werd gehouden te Antwerpen in 1900. door de in 1885 opgerichte « Bond der Vlaamse Rechtsgeleerden ». Toen werd het Nederlands beschouwd als ongeschikt voor beoefening van de wetenschap, en van de juridische wetenschappen in het bijzonder.

Sedertdien is, mede onder impuls van de Congressen, een Nederlandse juridische taal ontstaan, en een juridische wetenschap die onbetwistbaar op zeer hoog peil, in een uitgebreide Nederlandstalige rechtsliteratuur en rechtspraak, beoefend wordt.

De Voorzitter deed een oproep opdat de Vlaamse juristen in de toekomst hun beste krachten zouden blijven wijden aan de verdere opgang van de Nederlandstalige rechtswetenschap.

Rector Gerlo noemde het een eer het congres te kunnen verwelkomen. Hij feliciteerde de Vereniging met haar jubileumcongres, en wenste haar nog vele lustra ten bate van de Vlaamse rechtswetenschap. Hij achtte de V.U.B. verwant met de Vlaamse Juristenvereniging, daar beide, naast hun wetenschappelijk, ook een strijdend karakter vertonen. Hij verheugde zich om de interuniversitaire samenwerking op wetenschappelijk gebied, zoals die uit het programma van de werkzaamheden van het congres bleek.

Professor De Pauw, Congresvoorzitter, prees zich gelukkig met het zeer hoog aantal aanwezigen, en begroette bijzonder de talrijke prominente juristen, die er aan hechten de activiteiten van het congres bij te wonen.

In een korte, doch belangwekkende historiek belichtte hij wording en groei van de V.U.B. Hij herinnerde er ondermeer aan dat de eerste nederlandstalige cursus aan de Universiteit te Brussel werd gedoceerd in 1891, en wel aan de rechtsfaculteit. Het duurde echter tot 1946 vooraleer de volledige studies in de rechten in het Nederlands mogelijk werden, zodat in 1951 de eerste doctores in de rechten in het Nederlands promoveerden.

Uit deze historiek bleek dat de Rechtsfaculteiten steeds zeer gevoelig zijn voor het maatschappelijk gebeuren.

Professor De Pauw besloot dan ook: « De onderwerpen van dit congres behoren tot de brandende actualiteit: recht en maatschappij zijn niet te scheiden. Deze actualiteit verklaart allicht het grote succes van het congres. »

Na de openingszitting werden onmiddellijk de besprekingen in de sectievergaderingen aangevat en verspreiden zich de deelnemers in de verschillende lokalen die voorbehouden waren voor de 5 secties waarin het Congres onderverdeeld was: sectie 1, die de grondwetsherziening besprak en waar de Professoren Mast en De Meyer preadviseerden; sectie 2, burgerlijk recht, waar de actuele vraagstukken betreffende de evolutie van het echtscheidingsrecht uitgediept werden op basis van de preadviezen van Mevr. Puelinckx-Coene en Prof. W. Calewaert; sectie 3, waar het statuut van de vreemdeling aan de beurt kwam en waar Mr. De Cock en Eerste-substituut Dr. L. De Wilde als preadviseurs optraden; sectie 4, waar het fiscaal regime van de V.Z.W. op de dagorde stond en waarvoor de heren Vlieghe en Beirens preadviezen hadden uitgewerkt en eindelijk de 5e sectie waar het onderwerp behandeld werd « Aanwending van de research in het bedrijfsleven » op grond van de preadviezen van Minister Prof. Vlerick en Prof. Dr. G. Schrans.

De besprekingen in de verschillende secties stonden

op een zeer hoog peil. Er werden uiterst belangrijke mededelingen gedaan en meerdere gaven aanleiding tot grondige gedachtenwisselingen die heel wat nieuwe horizons hebben geopend. De lezers zullen op het einde van dit verslag de rapporten kunnen vinden die opgesteld werden door de verschillende secretarissen van de secties, waarin een samenvatting van de bespreking wordt medegedeeld alsook de resoluties die werden aanvaard.

Tussen de morgen- en de namiddagzittingen had een uiterst gezellige lunch plaats op de 9e verdieping van het Instituut voor Natuurkunde waar, bij een rijk koud buffet de debatters hun krachten herstelden, met elkaar gedachten wisselden en meerdere nieuwe vriendschapsbanden sloten.

Na het beëindigen van de sectievergaderingen werd nog een kop koffie aangeboden tot al de deelnemers zich in het groot auditorium van het Instituut voor Sociologie terugvonden voor de plenaire vergadering.

De voorzitter Prof. De Pauw sprak zijn voldoening uit over de voortreffelijke wijze waarop het congres verlopen was en hij gaf dan het woord aan Minister Prof. P. Vermeylen die de feestrede uitsprak, gewijd aan het zeer actueel onderwerp «De verhouding Decreet-Wet in ons grondwettelijk recht». Het was een zeer belangrijke mededeling waarin de spreker zijn eigen visie te kennen gaf over verschillende mogelijke twistvragen die door ons nieuw grondwettelijk statuut worden opgeworpen. Onze lezers zullen hierna de volledige tekst van deze belangrijke rede vinden.

Toen kwamen de verschillende secretarissen van de secties aan het woord om verslag uit te brengen over de werkzaamheden van hun afdeling. Ook deze verslagen zullen onze lezers hieronder afgedrukt vinden.

Prof. Mr. Ridder René Victor, zichtbaar verheugd over het schitterend verloop van het congres, sprak een geestdriftig slotwoord. Hij dankte nogmaals allen, die dit jubelcongres mogelijk hadden gemaakt, zeer bijzonder de wetenschappelijke medewerkers en het inrichtend comité, en drukte de overtuiging uit dat eens te meer de conclusies, die werden bereikt, een belangrijke bijdrage zullen vormen tot de verdere ontwikkeling van wetgeving en rechtswetenschap.

De traditie van de rechtscongressen zal trouw worden voortgezet, en alvast kondigde de Voorzitter aan dat het 26e congres te Gent zal worden gehouden.

Hierna werd definitief de baan geruimd voor minder academische activiteiten en overpeinzingen.

De Voorzitter van de Raad van Beheer en de Rector van de V.U.B. boden een rijk gestoffeerde receptie aan, en in de Koninklijke Bibliotheek werd genoten zowel van het aperitief als van enkele van haar mooiste oude rechtskundige werken, voor de gelegenheid precieus tentoongesteld.

In de hoogste sferen van dezelfde Koninklijke Bibliotheek, tussen parelhoen met mirabellen en Château de la Tour Carrée Saint-Emilion, waren plots alle problemen rond grondwetsherziening, research in het bedrijfsleven en fiscaal statuut van de V.Z.W., hoe levensgroot ook enkele uren vroeger, tot onbeduidende proporties herleid.

Alleen bleef de vriendschap, hernieuwd of vergroot tussen de aanwezigen van deze dag, en de woorden van raadsheer Th. Versee, die daarvan, in zijn tafelrede, zulke hartelijke én schalkse tolk was.

Magda Claesen.

Rede van Minister van Staat Prof. Dr. P. VERMEYLEN over

De verhouding Decreet - Wet in ons grondwettelijk recht

Toen ik mijn onderwerp gekozen heb, wist ik niet dat onze geachte collega *De Meyer*, zijn preadvies zou wijden aan «De hiërarchie en conflicten van normen van de Grondwetsherziening».

Gelukkig voor U mag ik dus kort zijn.

Gelukkig ook ben ik het niet helemaal eens met de stellingen, die in de inleiding tot de werkzaamheden van onze eerste sectie werden vooropgesteld, wat mij beletten zal zuiver ad pompan te spreken.

Wat collega *De Meyer* betreft, ben ik gerust: zijn betoog is U voldoende bekend, en hij zal zeker nog de gelegenheid krijgen mij tegen te spreken als hij dit nodig acht. Trouwens, mijn betoog zal op vraagtekens moeten onthaald worden: wat ik hier zal zeggen, zou ik aan mijn studenten niet durven doceren. In het domein waarop ik mij begeef, is er nog geen rechtspraak, weinig doctrine en de verdere ontwikkeling zal hoofdzakelijk afhangen van politieke keuzen die niemand kan voorstellen.

Van onderwerp wou ik nochtans niet veranderen, daar ik de mening ben toegedaan dat de oprichting van de Cultuurraden onze bijzondere aandacht opeist. Niet enkel de grondslagen van onze nationale samenleving, maar ook heel ons rechtstelsel zijn door deze oprichting vernieuwd. De wet staat nu open voor een doelmatiger opbloei van onze maatschappij.

De wetgevende macht berust nu op «een vierkamer-

stelsel» zoals *Prof. De Meyer* het terecht geformuleerd heeft (!). In ons tweekamerstelsel liepen de handelingen uit op één en dezelfde wetgeving. In ons vierkamerstelsel zal de burger onderworpen worden aan de nationale wet, zoals in het verleden, maar ook aan de wet van zijn cultuurgemeenschap, en eventueel aan de regels van de andere cultuurgemeenschap, zodra hij met deze in contact komt. Eigen regels voor de eigen gemeenschap, die homogeen moet beschouwd worden! Ziedaar de principes waarop de cultuur-autonomie steunt. Op bespottelijke wijze wordt dit door sommige franstalige Brusselaars, in België, maar niet voor Zwitserland of voor Canada, gebrandmerkt als «le droit du sol».

Conflicten tussen de deel-wetgeving, bij decreet, en de nationale wetgeving, bij wet, konden gemakkelijk opgelost worden door, in de hiërarchie, de wet boven het decreet te stellen. De wetgever heeft het niet gewild. De decreten zijn volwaardige wettelijke teksten; zij staan gelijk met de nationale wetten. Ware dit niet het geval, dan zou het nutteloos geweest zijn een ingewikkeld stelsel op te bouwen om de conflicten te vermijden en, zo nodig, te beslechten. Ingewikkeld inderdaad, maar naar ik geloof, toch doelmatig.

Art. 59 bis van de Grondwet bepaalt de bevoegdheden van de Cultuurraden. Wat het gebruik der talen betreft, in bestuurszaken, in het onderwijs en in de sociale betrekkingen met de werkgevers, wordt de materie gere-

geld door decreten van de Cultuurraden en dit « bij uitsluiting van de wetgever », zó luidt de tekst van paragraaf 3. De Cultuurraden vervangen dus de wetgevende kamers om, op dit terrein, een basis te geven aan de uitvoerende macht. Een vacuüm van wetgeving is, op een bepaald gebied, ondenkbaar; de decreten maken immers deel uit van de wetgeving.

In culturele aangelegenheden, zijn de Cultuurraden insgelijks, ik zou durven zeggen vanzelfsprekend, uitsluitend bevoegd. De wetgever heeft het niet uitdrukkelijk gezegd in paragraaf 2 die daarover handelt, omdat dit in de aard van de materie zelf besloten ligt. Men mag geen redenering a contrario houden of een vergelijk maken met paragraaf 3, aangezien het hier ging om een materie die door art. 23 van de Grondwet aan de wetgever is toevertrouwd en men dit artikel, dat de algemene vrijheid van talen waarborgt, niet wilde wijzigen, zoals Tindemans en Maystadt er terecht op wijzen ⁽²⁾.

De Grondwet bepaalt nog, in art. 59 bis, par. 5, dat het initiatiefrecht én aan de leden van de Cultuurraden behoort, én aan de Koning, die insgelijks het decreet bekrachtigt en afkondigt, en verder de besluiten neemt en de verordeningen maakt, die voor de uitvoering van de decreten nodig zijn. De decreten hebben dus dezelfde gevolgen als de wetten, zij hebben kracht van wet op een deel van ons grondgebied, en dit zonder voorbehoud.

De wetgever heeft de gevolgen hiervan op formele wijze beklemtoond door de Koning de verplichting op te leggen het ontwerp van decreet aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voor advies te onderwerpen, en ditmaal zonder gebeurlijke uitzonderingen van hoogdringendheid, waarvan alle ministers, zonder onderscheid, misbruik maken. Een verzoek tot hoogdringende behandeling kan inderdaad voor culturele aangelegenheden moeilijk worden verantwoord. Het ware ook niet wenselijk voor de delicate vragen die zich zullen stellen, inzake het juiste evenwicht tussen staat en gemeenschapsbelang, de deur open te laten voor zulke misbruiken.

De controle van de Raad van State wordt trouwens uitgebreid, vermits, volgens art. 10 van de wet van 3 juli 1971, een voorstel van decreet niet enkel op eigen initiatief van de voorzitters van de Cultuurraden, voor advies aan de Raad van State mag overgemaakt worden. Aan de voorzitters van de Cultuurraden wordt immers opgelegd, het advies in te winnen als één derde van de Raad het eist. Men heeft klaarblijkelijk gemeend dat de Raad van State, die een algemeen overzicht van onze wetgeving bijhoudt, een grote rol kan spelen bij het bevorderen van de samenwerking tussen de wetgevende Kamers en de Cultuurraden.

Michel Dumont, eerste auditeur bij de Raad van State, heeft onlangs de vraag gesteld of de voorzitter van één van de Cultuurraden, het advies van de Raad van State zou mogen vragen op een voorstel in de andere Cultuurraad neergelegd ⁽³⁾. Art. 10 van de wet van 3 juli 1971 zegt inderdaad: « De ministers en de voorzitters van de Cultuurraden kunnen betreffende elk voorstel van decreet en elk amendement op een ontwerp of voorstel van decreet, het gemotiveerd advies van de afdeling wetgeving vragen. Hoewel het antwoord, mijns inziens, klaarblijkelijk ontkennend moet zijn, is de vraag van *Michel Dumont* nochtans niet onbeduidend.

Waarom ontkennend? De voorzitters van de Cultuurraden worden in één adem met de voorzitters van de wetgevende kamers genoemd. De wet op de Raad van State, in zijn art. 2, maakt ook geen onderscheid tussen beide voorzitters van de wetgevende kamers, doch er zou nooit iemand aan gedacht hebben dat de voorzitter van de ene kamer een advies aan de Raad van State

zou vragen over een ontwerp of een voorstel in de andere kamer neergelegd of aldaar besproken, en dit in de loop zelf van de procedure in deze andere Kamer en zonder dat zijn eigen Kamer hierover zou geraadpleegd zijn. Aan de rechten en plichten van de Kamer- en Senaatsvoorzitter heeft de wet van 3 juli 1971 geen wijziging gebracht. Aan de voorzitter van de Cultuurraden werden dezelfde mogelijkheden geschonken, zonder meer. Eigenaardig is nochtans, dat de wetgever het nuttig heeft geacht, in art. 10 van de wet van 3 juli 1971 te preciseren dat het voorrecht aan één derde van de leden toegestaan om het advies van de Raad van State door de voorzitter te doen vragen, op « de leden van de betrokken raad » berust.

De schijnbaar onschuldige vraag van *Michel Dumont* vestigt nochtans de aandacht op een verschil tussen Cultuurraden en Wetgevende Kamers. Het parallelisme, door de wetgever nagestreefd, kon niet tot het uiterste worden doorgetrokken, en zo vertoonde de wet wel degelijk een leemte. Een wet wordt door de beide Kamers goedgekeurd; een decreet slechts door één van beide Cultuurraden. De voorzitter van één van de Wetgevende Kamers zal steeds, in de loop van de procedure voor zijn eigen Kamer, de gelegenheid krijgen in te grijpen als hij zulks nodig acht; de voorzitter van één van de Cultuurraden zal geen inspraak krijgen in een voorstel of ontwerp, dat in de andere Cultuurraad wordt neergelegd. Dit past ongetwijfeld in de logica van heel het stelsel, dat naar culturele autonomie streeft. Waar het hapert is dat de adviezen van de afdeling wetgeving van de Raad van State door taalkamers gegeven worden, en niet meer, zoals voor de wetten, voor al wat betrekking heeft op een bepaald ministerie, door één en dezelfde Kamer. De Cultuurraad heeft enkel te maken met zijn taalkamer. Het is best mogelijk dat het advies van een taalkamer anders luidt dan het advies van de andere taalkamer, wanneer zij over één en dezelfde materie worden ondervraagd. Wat de ene rekent tot de bevoegdheid van de Cultuurraad, kan door de andere beschouwd worden als behorend tot de bevoegdheid van de Wetgevende Kamers. Het zijn niet zozeer de voorzitters van de Cultuurraden die er belang bij hebben; het is de eenheid van onze nationale wetgeving die in het gedrang kan komen.

Een praktische en eenvoudige oplossing zou er in bestaan dat het advies van de voorzitters van de Cultuurraden op dezelfde wijze mag ingewonnen worden als door de voorzitters van de Wetgevende Kamers, dit wil zeggen, dat de voorzitters van de Cultuurraden het recht zouden hebben aan de Raad van State te vragen, zoals voorzien in art. 46 van de organieke wet op de Raad van State, in algemene zitting te zetelen.

Een aanvullende wet zou nochtans nodig zijn, aangezien de wet van 3 juli 1972, wel de verzending verkondigt « bij de nederlandstalige » of « bij de franstalige Kamer ». Dit zou dan, wat voor de voorzitters van de Wetgevende Kamers een recht is, hier een verplichting worden. Ik geloof niet dat de cultuurautonomie hierdoor in het gedrang komt, vermits uiteindelijk een bevoegdheidsconflict toch door de Wetgevende Kamers en niet door de Cultuurraden wordt geregeld.

Een andere oplossing zou erin bestaan, de bevoegdheid van de nieuwe afdeling van de Raad van State, de afdeling bevoegdheidsconflicten, tot alle adviezen over voorstellen of ontwerpen van decreet uit te breiden. Men heeft er wel aan gedacht, doch men was bevreesd die afdeling te overstelpen met teksten die toch nooit decreten zouden worden. Bovendien ging men ook uit van de idee, dat men het initiatief van de leden van de Cultuurraden niet anders mocht beschouwen dan het initiatief van de Wetgevende Kamers.

Dit stelsel schijnt mij ook minder aanbevelenswaardig te zijn, aangezien voor de afdeling «bevoegdheidsconflicten» een bijzondere taak is weggelegd. Er is ook belang bij, voor de grond van de zaak zelf en dit ongeacht de bevoegdheidssfeer, de afdeling wetgeving ook bij de voorbereiding van de decreten te betrekken.

Conflicten kunnen rijzen tussen de wet en het decreet, enerzijds bij het opstellen van het decreet of de wet, anderzijds bij de uitvoering.

De oorspronkelijke bevoegdheidsconflicten worden voorkomen door het gewoon advies van de Raad van State. Is het gunstig, dan wordt de bevoegdheid positief vastgesteld door de Cultuurraad. Is het advies negatief, dan zal het decreet slechts mogen aangenomen worden na gunstig besluit van de beide Wetgevende Kamers. De grondwettelijkheid van het decreet wordt dus, in het eerste geval door de Cultuurraad vastgesteld, in het tweede geval door de Wetgevende Kamers. Het decreet mag, in dit opzicht, niet door de hoven of rechtbanken in opspraak gebracht worden. Art. 107 van de Grondwet doelt enkel op besluiten en verordeningen, niet op decreten die, volgens art. 59 bis, paragraaf 4 van de Grondwet, «kracht van wet hebben».

Het kan nochtans voorkomen dat het advies van de Raad van State niet gevraagd werd, en dat eenzelfde materie op tegenstrijdige wijze door een wet en door een decreet behandeld wordt. Dit kan ook gebeuren bij onoplettendheid of door een vergissing van de Raad van State.

Eens decreet en wet er zijn, gaat het om de toepassing van teksten waarvan de grondwettelijkheid door de rechter niet mag betwist worden. Kan de rechter de wet en het decreet niet interpreteren zonder de bevoegdheid zelf van het orgaan, Cultuurraad of Wetgevende Macht, in opspraak te brengen, dan zal hijzelf onbevoegd zijn en stelt zich een prejudiciële vraag die enkel door de Wetgevende Macht kan opgelost worden. In dat geval zal de rechter een regelingsarrest aan de afdeling «Bevoegdheidsconflicten» van de Raad van State vragen. Het arrest krijgt executoriale kracht zo het niet, na advies van de ministerraad, en in een bepaalde termijn, door beide Kamers vernietigd wordt.

In geval het advies door het Hof van Cassatie gevraagd wordt, gaat het niet naar de Raad van State, maar worden de Wetgevende Kamers rechtstreeks ondervraagd. Men heeft willen vermijden, dat een administratief rechtscollege, zelfs door de wetgever gedekt, ons hoogste gerechtshof de les zou spelen. De wetgever heeft nochtans uit het oog verloren dat het niet enkel ging om de afschaffing van een raderwerk in de procedure, maar wel degelijk ook om een wijziging van de taak van de betrokken instellingen. Als men de Raad van State afschaft, dan is er geen regelingsarrest meer. De Wetgevende Kamers mogen zich dus niet vergenoegen met een vernietiging uit te spreken of en stilzwijgende bekrachtiging te laten doorgaan; de regel zelf moet door de Wetgevende Kamers geformuleerd worden. De procedure die erin bestaat het regelingsarrest te laten doorgaan als beide Kamers het niet vernietigen, kan hier niet worden toegepast. Beide Kamers moeten een tekst opstellen en goedkeuren. Art. 20 stelt geen termijnen vast. Art. 20 laat de vraag open wat er gebeurt in geval van onenigheid van beide Kamers. Hier mag men wel op de Regering rekenen om het geschil te ondervangen, doch zou een aanvulling van de wet goed van pas komen.

Men heeft de vraag gesteld of de scheiding der machten hier niet met de voeten wordt getreden. Het is niet het geval wat de verhouding Uitvoerende Macht-Wetgevende Macht betreft, aangezien het de Wetgevende Macht is, die de wet vaststelt; al is het wel bedenkelijk dat dit stilzwij-

gend mag gebeuren door het niet vernietigen van de regeling die de Raad van State voorstelt.

Wat de onafhankelijkheid van de rechter betreft, is het de Wetgevende Macht die de wet aanvult op vraag van een rechter, die niet verplicht is zulks te vragen. Als hij het mogelijk acht, mag hij wet en decreet zelf interpreteren. De algemene verplichting, zich over een geschil uit te spreken, wordt hier in zijn voordeel opgeschort, om hem de gelegenheid te geven over een duidelijke wetgeving te beschikken.

Het moeizaam opgericht raderwerk doet een delicate vraag rijzen op het gebied van de filosofie van ons publiek recht. Welke is de natuur van de regelingsarresten van de Raad van State?

Het zijn geen administratieve beslissingen; die zouden de rechter geen opdracht kunnen geven. Het is de rechter die uitspraak doet, niet de Raad van State of de Wetgevende Kamers. Het is ook geen wet, vermits het niet noodzakelijk rechtstreeks door de Wetgevende Kamers wordt goedgekeurd, en in ieder geval niet door de Koning bekrachtigd en bekendgemaakt wordt. Maar het zijn ook geen rechterlijke arresten, in weerwil van wat de heer Dumont meent te moeten voorstellen ⁽⁴⁾.

Decreten zijn ook geen wetten. Welnu, net zoals de decreten, zijn het wetgevende beslissingen, genomen door een instelling die door de Grondwet het recht heeft gekregen deze beslissingen voor een bepaald geval te nemen. De Raad van State, met de goedkeuring van de Wetgevende Kamers, zelfs al is het stilzwijgend, zelfs als het voor één van beide Kamers geldt, verklaart voor de rechter welke de wet dient te zijn. De rechter moet zich daarbij neerleggen en zijn vonnis of arrest, zal een onherroepelijke wettelijke toestand scheppen. Toch zou deze situatie beperkt blijven tot een bijzonder geval, dat hierdoor geregeld wordt. Op de vraag door de Heer De Meyer gesteld, of een rechter al dan niet een nieuwe wetgeving afwachten moet, antwoord ik, zoals hijzelf trouwens, ontkennend ⁽⁵⁾. Maar de zaak moet, erga omnes, volgens art. 21 van de wet van 3 juli 1971 geregeld worden, ditmaal door een gewone wet of een decreet. In afwachting zou nochtans een ander rechter op de geschapen rechtspraak mogen steunen, zonder het nodig te achten een vernieuwd arrest van de Raad van State in te roepen. Staan wij hier niet voor een volwaardige wetgeving, die, zoals iedere wetgeving, wel erga omnes bestaat?

Volgens mij is art. 21 onnodig en misleidend. Het zou moeten vervangen worden door een bekrachtiging en een bekendmaking van het regelingsarrest door de Koning of de beslissing van de Wetgevende Kamers door de Koning.

Art. 21 van de wet van 3 juli 1971 verklaart: «De Koning dient bij de Wetgevende Kamers of bij de bevoegde Cultuurraad, naar gelang van het geval, een ontwerp van wet of van decreet in, waarbij de naar de Raad van State verwezen bepaling wordt opgeheven of in overeenstemming wordt gebracht, hetzij met het regelingsarrest, hetzij met de beslissing van de Wetgevende Kamers».

Dit is ingegeven door het feit dat, volgens mij ten onrechte, — maar daarop heeft waarschijnlijk de Heer Dumont gesteund —, de beslissing van de Raad van State of van de Wetgevende Kamers niet als een volwaardige wetgeving wordt beschouwd.

Hoe gevaarlijk is die thesis, en haar gevolgen?

Betekent art. 21 dat de Wetgevende Kamers verplicht zijn bij het aangenomen standpunt te blijven? Moest men het zo stellen, dan zou de Wetgevende Macht niet meer vrij zijn en niet van haar volle soevereiniteit genieten. Als het zo niet is, dan staan we voor een ernstige moeilijkheid. Als de beslissing afhangt van de stilzwijgende goedkeuring van een van beide Kamers, tegen het vernietigingsadvies van de andere, dan kan het conflict zich weer voordoen. Zo men een beroep kan doen op het gezag van de Rege-

ring, zal dit nochtans niet altijd mogelijk zijn, zelfs als beide Kamers het eens waren. Wat kan er inderdaad gebeuren indien, na het regelingsarrest, er nieuwe verkiezingen zijn, en Parlement en Regering anders samengesteld zijn? Dan kan alles weer betwist worden en anders beoordeeld.

De tegenstrijdige toestand tussen de gevolgen van de onherroepelijke rechterlijke beslissing, — volgens de vigerende wetgeving getroffen —, en de nieuwe situatie, is misschien geen ramp, maar levert het bewijs dat er hier moeilijk sprake kan zijn van een interpretatieve wet, zoals de Heren Custers en Pierson in de Senaat terloops zouden gesuggereerd hebben ⁽⁶⁾.

Ik kan moeilijk die zienswijze delen. Rijst er een conflict, dan gaat het er niet om, na te gaan of de wet de voorrang heeft op het decreet, of het tegenovergestelde maar wel om te weten of het decreet of de wet niet buiten hun bevoegdheid zijn getreden. Er is tegenstrijdigheid, die geen plaats open laat voor interpretatie. De tegenstrijdigheid wordt uitgeschakeld, op de wijze door de Grondwet voorgeschreven, maar hier geldt het voor een nieuwe wetgeving.

Het feit dat de Wetgevende Kamers het laatste woord hebben, zou, volgens de Heer De Meyer, toelaten te beweren dat de wet de voorrang heeft op het decreet ⁽⁷⁾.

Ik meen dat er hier een misverstand is, omdat de machten van de organen verward worden met de daden, die door deze organen gepleegd worden.

Het is inderdaad zó dat de Regering geen politieke verantwoordelijkheid draagt ten overstaan van de Cultuurraden; het is ook zó dat de Cultuurraden over geen volledige financiële bevoegdheid beschikken, en er valt eindelijk te onderstrepen dat de conflicten tussen wet en decreet door de Wetgevende Kamers en niet door de Cultuurraden worden beslecht. Dit alles echter heeft betrekking op de macht, die aan de onderscheidene organen gegeven wordt, en veel uitgebreider is wat de Wetgevende Kamers betreft. Dit betekent niet, dat, in de sfeer van hun bevoegdheden, de beslissingen van de Cultuurraden niet dezelfde draagwijdte hebben als de normen, die door de Wetgevende Kamers worden vastgesteld. De instellingen zijn niet gelijkwaardig, maar de regels die zij, — parallel en ieder exclusief op hun domein — vastleggen, staan gelijk. De procedure zelf die het decreet met de wet confronteert, bewijst ten overvloede dat beide normen gelijkwaardig zijn.

Het gaat hier niet om een hiërarchie vast te stellen, maar wel om de grens te bepalen tussen twee instellingen,

die in hun eigen sfeer, uitsluitende bevoegdheid bezitten. Wie er over beslist, is een andere vraag dan te weten hoe het staat als de beslissing genomen werd.

Het beste bewijs vinden wij in het eerste decreet van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap, van 11 april jl., dat de Nederlandse taal oplegt aan de mandatarissen van het Nederlands taalgebied. Art. 2 van het decreet bepaalt inderdaad: «De wet van 30 juli 1894 betreffende de eedaflegging in één der in het land gebedigde talen, wordt opgeheven voor zover zij met art. 1 van dit decreet onverenigbaar is». Er wordt dus uitdrukkelijk betoogd dat een decreet een wet kan vervangen, en dus wel van gelijke aard is. Terloops gezegd is dit artikel wél dienstig om mijn bewijsvoering te staven, maar eigenlijk overbodig, aangezien het voor een bevoegdheid geldt die, — zó heeft de Raad van State er over geadviseerd —, voor de toekomst tot de nieuwe en uitsluitende bevoegdheid van de Raad van State behoort.

Tot zover mijn bondige bijdrage tot dit Congres. Ik heb niet de pretentie wat nieuws aan zijn werkzaamheden te hebben toegevoegd, maar ik meen dat het misschien nuttig was zekere algemene vraagstukken scherp te stellen om op de opgeworpen vragen een duidelijk antwoord uit te lokken. Hoe het Parlement en onze rechterlijke macht de nieuwe structuur van de wetgeving zullen aanpassen, blijft natuurlijk een vraagteken. Nieuwe opvattingen, nieuwe problemen zullen ontstaan. Het werk van de rechtsgeleerde kent geen einde.

Ons XXVe Congres is een schakel in een traditioneel geworden confrontatie van standpunten. In het verleden zijn onze Congressen op de grootste nieuwsgierigheid onthaald en met de grootste geestdrift begroet.

In de toekomst moet het zo blijven.

(1) J. De Meyer - «Hiërarchie en Conflicten van Normen na de Grondwetsherziening» - Rechtskundig Weekblad, 30 april 1972, 35e jaargang, col. 1669.

(2) Ph. Maystadt - «Les Communautés Culturelles et les Régions» - Annales de droit, T. XXXII, nrs. 2-3, blz. 126.
L. Tindemans - «De Culturele Autonomie» - blz. 15.

(3) Michel Dumont - «Les nouvelles Compétences du Conseil d'Etat» - Recueil de Jurisprudence de droit administratif et du Conseil d'Etat, 4e trimestre 1971, nr. 4, blz. 242.

(4) id., blz. 247.

(5) Zie 1, col. 1679.

(6) Zie 1, col. 1678.

(7) Zie 1, col. 1679.

Verslagen van de werkzaamheden der secties

Sectie I. - De Grondwetsherziening.

De sectie publiekrecht heeft twee problemen onderzocht: in de eerste plaats de wijze waarop de voorbije procedure tot herziening van de grondwet verlopen is en de verlenging daarvan, de actuele bruikbaarheid van art. 131 van de Grondwet: waarin die procedure is uitgestippeld. Ten aanzien van dat probleem was het gevoelen algemeen dat art. 131 niet in zijn beginsel, maar in zijn technische uitwerking achterhaald is door de evolutie van ons politiek bestel sinds 1831. Meer bepaald werd een versoepeling van deze grondwetsbepaling wenselijk geacht; meerdere leden oordeelden dat de rol toebedacht aan de preconstituante zou moeten worden teruggebracht tot een aangeven in zeer algemene bewoordingen van wat het programma van de Grondwetgever zou moeten zijn. Sommigen stelden bovendien voor

dat aan de raadpleging van de kiezer een grotere consistentie moet worden gegeven. Zo werd o.m. voorgesteld bv. naar Italiaans voorbeeld de figuur van het abrogatief referendum in te voeren.

Het tweede probleem waaraan de discussie in de sectie staatsrecht werd gewijd, had betrekking op de rechtskracht van de nieuwsoortige rechtshandelingen van normatieve aard die op grond van de nieuwe grondwetsbepalingen kunnen worden genomen. De opvattingen dienangaande liepen sterk uiteen. Wat de wetten betreft, die met een zogenaamde communautaire meerderheid moeten vastgesteld worden, werd de stelling naar voren gebracht dat die geen grotere rechtskracht hebben dan de gewone wetten. De stelling werd echter door een vrij groot aantal sprekers ten stelligste betwist. Een materie die moet geregeld worden door een wet met communautaire meerderheid aangenomen, kan niet door een gewone

wet worden gewijzigd, wat geacht werd wel degelijk de grotere rechtskracht van de nieuwsoortige wetten aan te tonen. Uit de onderschikking van de cultuurraden aan het nationaal parlement werd door sommigen afgeleid dat de rechtskracht van de decreten niet die van de wet bereikte. Die stelling werd echter nadrukkelijk weerproken door degenen die oordeelden dat de onderschikking van een orgaan wat de beslissingsmacht over de wederzijdse bevoegdheidsfeer betreft, zonder effect blijft op de rechtskracht van de beslissingen van dat orgaan die per hypothese binnen de bevoegdheid van dat orgaan genomen worden. De onbetwiste mogelijkheid dat een decreet een wet kan wijzigen, werd beschouwd als de proef op de som van de gelijkwaardigheid van wet en decreet.

Verschillende sprekers, die hoopten dat de cultuurraden effectief een dynamisch cultuurbeleid zouden kunnen voeren, stonden een evolutieve exclusieve interpretatie van de bevoegdheid van de cultuurraden voor, wat door anderen tot hun spijt onmogelijk werd geacht, juist omdat de zorg die de grondwetgever aan art. 59 bis heeft besteed, er is op uitgelopen uitvoerig en expliciet, niet alleen bevoegdheden, maar ook grenzen vast te stellen wat de vrijheid van de interpretatie ten zeerste beperkt. Wat art. 107 quater betreft, werd door sommigen voorgesteld dat juist de vaagheid van dat nieuw artikel wel een evolutieve interpretatie mogelijk maakt, die zou kunnen leiden tot het toekennen van wetgevende macht, fiscale bevoegdheid en politieke zeggenschap ten aanzien van een eigen aan de gewestraden ontsproten executieve.

De mogelijkheid van een evolutieve interpretatie van art. 107 quater werd niet betwist. Wel echter werd staande gehouden dat het toekennen van bepaalde bevoegdheden zoals echte wetgevende bevoegdheid en belastingen op te leggen noodzakelijk uitdrukkelijk in de grondwet zelf moeten ingeschreven zijn om door de gewone wetgever, ook al is het met een communautaire meerderheid, te kunnen toegekend worden.

Sectie II. - De evolutie van het echtscheidingsrecht.

1° De vergadering bleek, na een grondige bespreking, eenparig van oordeel dat de echtscheidingsproblematiek niet los te maken is van de vraag naar de zin van het huwelijk.

In de loop der discussie werd men het er ook volledig over eens dat het huwelijk een bijzonder soort van kontrakt is waarmee zowel de optimale zelfontplooiing van de partners en eventuele kinderen als het belang van de hele gemeenschap gemoeid zijn.

Daarbij werd echter geen overeenstemming verkregen over de wijze van benadering van de echtscheidingsproblematiek: zowel etisch-rechtsfilosofische als rechts-sociologische standpunten kwamen aan bod, zonder dat over de prioriteit van een van beide een consensus kon bereikt worden.

2° Over wat als basis zou dienen te gelden van de echtscheidingswetgeving, werden globaal gesproken een drietal opvattingen verdedigd.

Slechts enkelen stonden de mening voor dat geen verandering moet gebracht worden aan de huidige toestand waarbij het echtscheidingsrecht volledig op het schuld-begrip is gebaseerd.

Een grotere groep van de sectie was daarentegen voorstander van een regeling waarbij het begrip « duurzame ontwrichting van het huwelijk » als enige echtscheidingsgrond centraal zou worden gesteld.

De belangrijkste groep hield het nochtans bij een systeem waarbij de huidige echtscheidingsgronden, geba-

seerd op het schuldbegrip, blijven bestaan, maar zouden worden aangevuld met een aantal andere geobjectiveerde echtscheidingsgronden, die alle zouden uitgaan van het begrip « duurzame ontwrichting van het huwelijk ».

Wel moet worden opgemerkt dat in deze discussie de eigen problematiek van de echtscheiding door onderlinge toestemming bijna geheel buiten beschouwing bleef.

3° De vergadering was tenslotte vrij algemeen van mening dat het geen aanbeveling verdient de schuld als enige bepalende faktor te laten spelen bij het vastleggen van de gevolgen der echtscheiding inzake patrimonium en regeling van het lot der kinderen.

Sectie III. - Het statuut van de vreemdeling.

De sectie administratief recht heeft de problematiek in verband met de wetgeving op de toegang tot het Rijk en het verblijf der vreemdelingen onderzocht.

Na kennis genomen te hebben van de preadviezen desbetreffend spreekt de sectie haar voldoening uit over de algemene strekking van het voorontwerp tot wijziging van de bestaande wetgeving opgesteld door de Commissie ingesteld op 19 mei 1971 door de Minister van Justitie.

Ze onderstreept in dit voorontwerp o.m.:

— het aanpassen van het repressief karakter van deze wetgeving aan een bredere en georganiseerde onthaalpolitiek;

— het waarborgen van een grotere rechtszekerheid door het herzien van de administratieve bepalingen inzake samenhangend systeem van rechtsmiddelen;

— het herleiden tot een minimum van het verschil in toegang, verblijf en vestiging en het instellen van een behandeling tussen vreemdelingen en Belgen i.v.m. de uitoefening van de in een democratische samenleving geëerbiedigde rechten en vrijheden.

Ze is van mening dat het verhaal bij het bevoegd gerecht ingeval van administratieve vrijheidsberoving nader dient uitgewerkt.

Ze drukt de wens uit dat een ontwerp dat beantwoordt aan de principes uiteengezet in de preadviezen spoedig door het Parlement in behandeling zou genomen worden.

De sectie legt er de nadruk op dat het probleem van toegang en verblijf van vreemdelingen onafscheidbaar is van een ruime en gecoördineerde onthaalpolitiek. In deze optiek meent ze dat de hierboven geschetste voorstellen dienen aangevuld door een kritisch onderzoek van de bestaande wetgevingen inzake werkverlening en sociale voorzieningen.

Ze is eveneens van oordeel dat het ingewikkeld karakter van de verschillende toepasselijke wetgevingen en hun onderling verband het noodzakelijk maken een nationale emigratiepolitiek te voeren onder de verantwoordelijkheid van een daartoe op te richten staatssecretariaat.

Sectie IV. - Het fiscaal regime van de v.z.w.

De vergadering is het algemeen eens dat de misbruiken die van de v.z.w.-vorm worden gemaakt, moeten worden bestreden.

Voor het ondervangen van die misbruiken werden twee mogelijkheden aangehouden, nl.:

— eensdeels het behoud van de bestaande wetgeving, doch met een strengere toepassing ervan, waarbij de aard van de verrichte handelingen worden getoetst aan de belangloze doeleinden van de vereniging, en tevens met een nauwere samenwerking tussen de belastingadministratie en de gerechtelijke instanties;

— anderdeels het amenderen van de huidige wetgeving in die zin dat de v.z.w. het bewijs zou moeten leveren

dat de gemaakte winst aangewend werd of zal worden tot het verwezenlijken van haar belangloze doeleinden.

Sectie V. - Aanwending van de Research in het bedrijfsleven.

Het Congres aanhoorde de pre-adviesen van Prof. Vlerick en Prof. G. Schrans, in verband met de research in het bedrijfsleven.

Prof. Vlerick lichtte de ontwikkeling toe van de researchfunctie in de ondernemingen.

Dit is voor het ogenblik van een uitzonderlijke betekenis.

Er werd een onderscheid gemaakt tussen de fundamentele research, de toegepaste research en de ontwikkeling of « development ».

Prof. Schrans belichtte de juridische instrumenten die de onderneming ter beschikking staan om de wetenschappelijke formules juridisch te beschermen en afdwingbaar te stellen.

Het Congres is van mening dat de huidige wetgeving ontoereikend is om deze belangrijke factor van de research en de resultaten ervan doeltreffend te beschermen.

In dat verband wordt aangedrongen op een aanpassing van onze wetgeving in het kader van internationale regeling.

1. Het Congres beveelt aan dat de huidige Belgische formele octrooiverleningsprocedure wordt gewijzigd in het kader van een ruime internationale regeling waarbij een uitgesteld onderzoek naar de nieuwheid en de octrooieerbaarheid van de uitvinding zou geschieden.

2. Het Congres kon niet accoord gaan met de weigerachtige houding van de rechtspraak waarbij geen bescherming wordt gegeven onder de huidige wetgeving op tekeningen en modellen, aan voorwerpen met een hoofdzakelijk functioneel en utilitair karakter, onder het motief dat deze wetgeving gebaseerd is op de bescherming van de artistieke eigendom.

3. Het Congres beveelt aan spoedig een wetgeving tot stand te brengen met als voorwerp de regeling van de rechten op de uitvindingen gedaan in dienstverband, waarbij aan de rechtsmacht ruime bevoegdheid zou worden gelaten, onder andere op basis van billijkheid, de rechten van partijen vast te stellen en eventuele vergoedingen te begroten.

4. Het Congres is van oordeel dat onder meer voor de researchvennootschap nieuwe maatschapsvormen moeten worden gecreëerd buiten de klassieke vennootschappen en verenigingen; in dit verband wordt verwezen naar het franse: « Groupement d'intérêt économique ».

5. Het Congres is van oordeel dat het uitvindingsoctrooi in eigendom dient toe te behoren aan de onderneming, zelfs wanneer algemene steunmaatregelen van overheidswege werden toegepast.

Wanneer echter contractueel van overheidswege een research-opdracht aan een onderneming is toevertrouwd, dient het octrooierecht te behoren aan de overheid, die normaal ervan gratis licenties dient te verlenen aan de geïnteresseerde bedrijven, onder voorbehoud van de wettelijke uitzonderingen zoals bijvoorbeeld inzake defensie.

BALIELEVEN

Internationale Unie der Advocaten.

Consultatieve Commissie der Balies van de landen der Europese Gemeenschap.

Wij delen hieronder de beslissingen mede die genomen werden te Edinburgh, op 19 april 1972, betreffende de praktijk van het advocatenberoep in de vreemde.

Eerste beslissing betreffende de gemene leer der balies van de tien landen der Europese Gemeenschap, betreffende de liberalisatie van het verrichten van diensten (verslaggever Mr. L. Pettiti).

De Raadgevende Commissie herinnert aan haar beslissingen van Milan op 7 oktober 1971 en van Amsterdam op 25 april 1970 en bevestigt deze.

Er wordt beslist dat de liberalisatie der activiteiten van de advocaten der lid-staten (niet contentieuze activiteiten begrijpende de consultatie) zou dienen te geschieden volgens de hiernavermelde normen :

1) de voormelde activiteiten dienen uitgeoefend te worden bij eerbiediging van de deontologie der balie van oorsprong en der balie van ontvangst, onder het dubbel toezicht en de dubbele tucht van de beroepsorde of -instelling ;

2) te dien einde zal de Raadgevende Commissie facultatieve type-overeenkomsten opstellen die dienen voorgelegd aan de verschillende raden der balies of beroepsinstellingen ten einde er bij aan te sluiten.

Tweede beslissing : betreffende de activiteit der juristen vreemd aan de lid-staten (verslaggever Mr. E. Graziadei).

De Consultatieve Commissie stelt vast dat het beroep van advocaat in de tien landen van de Europese Gemeenschap is onderworpen aan strenge regelen bestemd om de belangen van het publiek te beschermen.

Vaststellend dat het zou strijdig zijn met de geest van het Verdrag van Rome, advocaten en andere juristen herkomstig van derde landen niet onderworpen te zien aan dergelijke reglementeringen ;

Onafhankelijk van de meer liberale beschikkingen die door zekere lid-staten zouden aangenomen worden betreffende de hiernavermelde punten, zijn van oordeel dat het behoort :

1) de uitoefening van de beroepsactiviteit der juristen uit derde landen te onderwerpen :

a) aan het voorafgaandelijk onderzoek van het bestaan van een feitelijke wederkerigheid in de landen van oorsprong ;

b) aan de goedkeuring van de balie van het land van ontvangst ; in deze geest zullen de betreffende balies dus tussenkomen bij de autoriteiten van hun land ten einde administratieve reglementeringen te zien instellen aangaande de voorwaarden van activiteit en verblijf der vreemde juristen ;

2) te vragen aan de balies der lid-staten de eerbiediging te voorzien door de advocaten, leden van deze balies, van het verbod, beroepscontacten te hebben met de juristen van derde landen waarvan de activiteit in de landen van ontvangst niet de instemming zou bekomen hebben van de balie (of bij ontstentenis, van de bevoegde beroepsinstelling).

Deze beide beslissingen werden met éénparigheid aangenomen.

TIJDSCHRIFTEN

De Verzekeringswereld, jaargang 1972 - nr. 5.

Raf De Wit, Zwakzinnigen en schadeloosstelling. — Dr. Jur. J. Vandeursen, Rechtspraak. — J. Van de Rijck, De inrichtingen van het Belgische Bedrijfsleven. — Med. Dica N.V., Vraag en antwoord - Penalisatie of beloning. Systeem van penalisatie of beloning aan autovoerders ingesteld door uitbaters van een vervoeronderneming. — Michel Roman, A.O. Wet van 10 april 1971. Aanmerkingen met betrekking tot het herstel van de schade veroorzaakt door arbeidsongevallen. — E. J. Reynders, De Zwitserse verzekeringsmarkt in het kader van de Europese integratie. — Dr. Jur. E. Bonten-Cléméur, Betrekkingen met de buitenwereld in het verzekeringswezen.

Nederlands Juristenblad, jaargang 1972 - nr. 21.

Mr. L. Hardenberg, De wet, het gebruik en de kosten. — Mr. C.A.H.H. Kortmann, Een onbevredigende uitspraak. — Mr. P. Groeneboon, « Lessen van Lages » misbruikt. — Nederlandse Vereniging voor Zee- en Luchtrecht.

nr. 22.

Mr. D.F. Edens en Mr. S. Patijn, De werksfeer van het EEG-regiem betreffende het vrije verkeer van werknemers. — Mr. W. Bogaard, Nederlandse verdragsverplichtingen en de legalisatie van het gebruik van en de handel in hennep-producten. — Commentaar op het rapport van de Commissie Wiarda. — Zeerecht en binnenvaartrecht. — Nederlandse Juristenvereniging.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, 103e jaargang - nr. 5175.

Dr. J.M.H. Dassen, Toetsing van overheidsbeleid krachtens art. 1401 B.W. — Mr. J.J. Verseput, Overzicht der Nederlandse rechtspraak: Beslissingen inzake inkomstenbelasting (onderneming) (III). — Tijdschriften. — Rechtsvragenrubriek.

Ars Aequi - Onderwijsnummer.

E.M.H. Hirsch Ballin, Criteria voor studievernieuwing. — Kik Boekhoff, Voor, over maar zonder de hondjes die achter de worst van meester jagen. — Erik Koopmans, Rotterdam: opzet en enige ervaringen. — H.P.J.C. van Heugten, Het halve probleem is niet van juridische aard. — Reinier de Winter, De juridische opleiding, een ondeskundige bijdrage met één voetnoot. — Dr. W.H. Vermeulen, Handel en wandel van de juristen. — Dick Seip, Commentaar op « Handel en wandel van de juristen ». — Dirk Meerburg, Groei der faculteiten, grafiek en tabel. — Bas Kortmann, WVB/TBV of berouw komt na De Brauw. — Piet Baudoin, Bert van Engelen en Paul Noppen, De jurist en de sociale wetenschappen. — Mr. W.E. Vierdag, Antwoord op rechtsvraag. — Rechtsvraag, belastingrecht — Ad valvas.

TVVS - Maanblad voor Ondernemingsrecht, jaargang 1972 - nr. 5.

Prof. dr. W. Hessel, Dreigt er stagflatie? — Drs. J. Ch. Francken, Aanpassing van statuten aan de Structuurewet (I). — Prof. mr. W.J. Slagter, Enkele vragen betreffende de inrichting en de publikatie van de jaarrekening. — Prof.

mr. W.L. Snijders, De inaugurale rede van drie hoogleraren in het orderingsrecht (I). — Korte notities. — Vragenrubriek. — Boekbespreking.

De Gerechtsdeurwaarder, jaargang 1972 - nr. 5.

C. Nieuwenhuis, Afscheid deurwaarder A.C. Legal. — Redactie, Commissie leesbaarheid exploiten. — Mr. Dr. M. Teekens, Ambtelijk toezicht bij Openbare Verkoopingen. — P.D. Verburg, De zwembadkrakers. — P.A. Neve, Rijk worden en blijven. — R. Bierman, Ontwerp-exploit. — P.A. Neve, Uit het Staatsblad. — C.N. Van de deurwaarders.

Journal des Tribunaux, jaargang 1972 - nr. 4787.

José Vanderveeren, Augmentation des délais de citation et des délais de recours en matière pénale. — Michel Grégoire, Petits héritages, 1949-1967 (2e partie). — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue critique de Jurisprudence belge, jaargang 1972 - nr. 1.

Impôts, Jacqueline Linsmeau, L'action en répétition du paiement d'une dette prescrite. — Prescription civile. — Testament, Paul Stiénon, De la révocation d'une donation entre époux par un testament nul pour cause illicite. — Legs. — Action publique, Jules Messinne, La nature juridique de la transaction en matière répressive. — Transaction. — Examen de jurisprudence (1965 à 1971). — Michel Waelbroeck, Communautés européennes (suite).

Revue de Droit pénal et de Criminologie, jaargang 1972 - nr. 7.

B.S. Alper, L'affaire Gault: une mise à l'épreuve du tribunal de la jeunesse. — E.A. Sand, Les frontières de la répression. Congrès de Criminologie 1972, U.L.B. — R.B.. Police et jeunesse. Colloque organisé par le Centre d'étude de la délinquance juvénile (Bruges, 3 et 4 mars 1972). — M.A. Société royale belge de médecine mentale (Séances des 13 novembre 1971 et 22 janvier 1972). — Bibliographie. — Revues. — Jurisprudence.

Revue internationale des Sciences administratives, jaargang 1972 - nr. 1.

G. Timsit, Fonction publique et développement politique: le cas des Etats africains francophones. — D.K. Greenstreet, L'enseignement supérieur de l'Administration au Ghana (1960-1970). — J.A. Armstrong, Les élites administratives sous l'Ancien Régime: prélude à la modernisation en France, en Prusse et en Russie. — B. Headey, La fonction publique en tant qu'élite au Royaume-Uni et en Allemagne. — J.C. Garcia-Zamor, Typologie des bureaucraties créoles. — C.P. Bhambhri, Contribution à l'étude socio-économique de jeunes hauts fonctionnaires en Inde. — A.K. Sharma et H.R. Issarani, Problèmes de recrutement du personnel de gestion dans les entreprises publiques en Inde. — Résumé des articles publiés en langue anglaise. — Ecoles et instituts d'administration publique. — Bibliographie sélectionnée. — Coopération technique. — Nouvelles. — Chronique de l'Institut.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972. — nr. 19.

Edmond Bertrand, Vers une informatique judiciaire. L'analyse des arrêts de la Cour d'appel d'Aix-en-Provence. — Jurisprudence. — Législation.